

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه: سلیمانی آشتیانی، مهدی، -
عنوان و نام پدیدآورنده: معرفی طلبگی و آشنایی با حوزه‌های علمیه / تهیه‌کننده: مهدی سلیمانی
آشتیانی؛ به سفارش معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه
مشخصات نشر: قم: ذکر، چاپ اول ۱۳۹۴؛ چاپ دوم ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری: ۹۸ ص.

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۴۱-۵۵-۱ .

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع: حوزه‌های علمیه
موضوع: طلاب
موضوع: روحانیت
موضوع: دانش و دانش‌اندوزی - احادیث
شناسه افزوده: حوزه علمیه قم، معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ م ۸ ص / ۴ / BPV

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۰۷

شماره کتاب‌شناسی: ۹۴۸۵۲۷۳

معرفی طلبگی

و آشنایی با حوزه‌های علمیه

تهیه کننده: مهدی سلیمانی آشتیانی
به سفارش: معاونت تبلیغ و امور فرهنگی

حوزه‌های علمیه

ناشر: ذکری

ویرایش: مجید خلیلی

نوبت چاپ: دوم / ۱۴۰۱

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۰۴۱ - ۵۵ - ۱

مرکز پخش:

قم، جمکران، بلوار انتظار، مرکز مدیریت حوزه‌های

علمیه،

معاونت تبلیغ و امور فرهنگی

تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۵۴۴۰ - ۳۲۹۴۰۶۴۲

فهرست مطالب

فهرست مطالب	۵
پیشگفتار	۱۱
سخنان مقام معظم رهبری <small>علیه السلام</small> درباره تاریخ حوزه‌های علمیه	۱۳
مقدمه	۱۷
معنای طلبگی	۱۹
اهمیت علم	۲۰
امتیاز علم دین بر دیگر علوم	۲۱
طلبه کیست؟	۲۳
انگیزه‌های طلبگی	۲۴
اهمیت نشر دین	۲۵
کارکردها و مناصب روحانیت	۲۶
۱. مرجعیت و اجتهاد	۲۷
۲. تدریس	۲۷
۳. امام جمعه	۲۸
۴. امام جماعت	۲۸
۵. قضاوت	۲۹
۶. مشاوره	۳۰

۳۰	۷. نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه
۳۱	۸. عقیدتی سیاسی
۳۲	۹. محقق، نویسنده و پژوهشگر
۳۲	۱۰. مدیریت فرهنگی
۳۲	۱۱. روحانی کاروان‌های زیارتی
۳۳	۱۲. تبلیغ در سطح عمومی
۳۳	۱۳. تبلیغ در نهادهای آموزشی و اداری:
۳۴	۱۴. فعالیت‌های تبلیغ تخصصی
۳۴	تبلیغ برای ورود به حوزه
۳۷	گروه هدف
۳۸	شیوه‌های جذب مخاطبین
۵۲	نظام آموزشی حوزه‌های علمیه
۵۴	معرفی اجمالی سفیران هدایت
۵۵	ویژگی‌های «سفیران هدایت»
۵۵	الف) نظام درسی - ساعتی
۵۶	ب) جامعیت و کاربردی بودن آموزش‌ها
۵۶	ج) علم محوری
۵۶	د) اهتمام به پژوهش و تحقیق
۵۶	ه) آموزش روش‌ها
۵۷	و) کسب مهارت
۵۷	ز) تعهد خدمت تبلیغی
۵۷	ح) تداوم تحصیل طلاب سفیران هدایت
۵۷	ط) مدرک تحصیلی

فهرست مطالب ۷

۵۸	معرفی حوزه بلند مدت:
۶۰	مدرک تحصیلی بلند مدت
۶۱	مراکز تخصصی حوزه
۶۱	معرفی مراکز تخصصی
۶۳	معرفی مشاهیر
۶۷	چند ویژگی زندگی طلبگی
۶۷	نشاط
۶۸	معنویت و عبادت
۶۹	احترام به استاد
۶۹	تقویت قوهی استنباط و تیزفهمی
۷۰	صبوری
۷۰	مواجهه‌ی با شبهات و پاسخ‌گویی
۷۱	شناخت سیاسی
۷۲	رشته‌ها و گرایش‌های حوزه
۸۱	گلبرگی از روایات معصومین <small>علیهم‌السلام</small>
۸۳	به خاطر خدا
۸۳	زنده کردن اسلام
۸۴	خروج از خانه برای تعلیم و تبلیغ
۸۴	بالاترین هدیه
۸۴	ارزش عالم دینی
۸۵	دعای اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۸۶	حسنات بی‌شمار در قیامت
۸۶	انتخاب شدگان

- ۸۷..... طلب مغفرت موجودات برای مبلغ
- ۸۷..... ثواب آزاد کردن بنده
- ۸۸..... بهتر از طلا.....
- ۸۸..... جویای رحمت.....
- ۸۸..... آموزش فرشتگان.....
- ۸۹..... بهشت به دنبال جوینده علم.....
- ۸۹..... اجر شهید.....
- ۸۹..... طلب علم در سخت‌ترین شرایط.....
- ۸۹..... ارزش صبر برای دانش آموختن.....
- ۹۰..... وجوب یادگیری.....
- ۹۰..... دوست مؤمن.....
- ۹۰..... ارزش مجلس عالم.....
- ۹۲..... احادیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در فضیلت علم و عالم.....
- ۹۲..... عنایت خداوند.....
- ۹۲..... داناترین مردم.....
- ۹۳..... اجر نوشتن.....
- ۹۳..... نوشتن کتاب.....
- ۹۳..... راه بهشت.....
- ۹۴..... کفاره گناهان.....
- ۹۴..... روزی عالم.....
- ۹۴..... قدم بر بال ملائکه.....
- ۹۴..... میراث پیامبر.....
- ۹۵..... علم سودمند.....
- ۹۵..... پاداش پس از مرگ.....
- ۹۵..... پادشاهی دانشمند.....

۹ فهرست مطالب

۹۶.....قیمت‌گذاری بر اساس علم

پیشگفتار

حوزه‌های علمیه، کانون پرورش سربازان حضرت ولی عصر علیه السلام و تربیت علمای بزرگ و متخصصان علوم اسلامی است که نقش بسیار مهمی در پاسداری از ارزش‌های دین مبین اسلام در سراسر ادوار تاریخ ایفا کرده‌اند و در آن دانشمندانی تربیت شده است که شهرت جهانی دارند.

آیات قرآن کریم و روایات امامان معصوم علیهم السلام به صراحت و مکرر اهمیت «علم و عالمان دین» را گوش‌زد کرده و به علم‌آموزی و دانش‌اندوزی سفارش نموده‌اند. در شرایط کنونی، مقام معظم رهبری علیه السلام، بر توسعه علوم اسلامی تاکید فراوانی دارند؛ بنابراین لازم است جوانان متعهد، مخلص، خلاق و تیزهوش در این مسیر الهی، خود را با ثبت نام در حوزه‌های علمیه به سربازی حضرت ولی عصر علیه السلام مفتخر سازند. توفیق در این راه از آن کسانی است که سختی‌ها را کم‌تر از اراده خویش بدانند و عزم خود را برای حل مشکلات این راه الهی جزم نمایند.

جهت آشنایی بیشتر با حوزه‌های علمیه، وظایف طلبگی و کارکردهای آن، کتاب «معرفی طلبگی و آشنائی با حوزه‌های علمیه» توسط حجت‌الاسلام مهدی سلیمانی آشتیانی آماده شده است. بر خود لازم می‌دانم از تلاش‌های مولف محترم و قائم مقام محترم معاونت تبلیغ و امور فرهنگی جناب حجت‌الاسلام و المسلمین

۱۲ معرفی طلبگی و آشنایی با حوزه‌های علمیه

آقای محمد غلامرضایی که در به سرانجام رسیدن این اثر نقش مهمی داشته‌اند صمیمانه قدردانی و تشکر نمایم.

حسین ملانوری

معاون تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه

سخنان مقام معظم رهبری علیه السلام درباره تاریخ حوزه‌های علمیه

حوزه علمیه قم که ما امروز نام آن را با افتخار می‌بریم، در واقع ماحصل حوزه‌های شیعه در طول تاریخ حوزه‌هاست؛ یعنی از اواخر قرن دوم و حداقل اوایل قرن سوم هجری که مراکزی به عنوان حوزه علمیه درست شد. حوزه قم در دوران حضرت جواد تا حضرت عسکری علیه السلام که دوران قمین است، حوزه‌ای به معنای حقیقی کلمه بوده است که در آن، درس و بحث، جمع و تدوین، اشاعه و نشر، استادی و شاگردی، تهذیب و اخلاق به روشنی به چشم می‌خورد.

با این حال، از اجتماعات صحابه و محدثین و حمله علم در اطراف ائمه علیهم السلام در شهرهایی مثل مدینه، کوفه و... می‌گذریم و نمی‌خواهیم اصطلاح حوزه علمیه را بر این مراکز اطلاق کنیم.

بنابراین، شاید قدیمی‌ترین حوزه، همین حوزه علمیه قم باشد که در آن، آثار بزرگانی مثل: اشعریین، آل‌بویه و دیگران، تا امروز باقی است. البته حوزه علمیه با این عظمت، به اکناف دیگری از عالم، مثل شرق دنیای اسلام، ماوراءالنهر و شرق خراسان منتقل شده است و رجالی مثل: عیاشی، کشی، سمرقندیین و نسائین و دیگر اسم‌هایی که ما آن‌ها را در زمره محدثین، روات و مؤلفین می‌شناسیم، در آن به سر برده‌اند. هم‌چنین به حوزه بغداد باید اشاره کرد که حوزه شیخ مفید و بعد از او، سید مرتضی رحمته الله و شیخ طوسی رحمته الله بوده است و نیز حوزه نجف که با هجرت شیخ

طوسی رحمته الله علیه به این شهر در حدود سال‌های ۴۵۰، ۴۴۸ یا ۴۴۹ تشکیل شد و مرکزی برای رونق فقاہت، حدیث و دیگر علوم اسلامی گردید و مقطع مهمی به وجود آمد. بعدها حوزه علمیه شیعه در شامات، طرابلس، حلب و سپس در حله تشکیل می‌شود که اسم بزرگان فقهی حلی ما، در تاریخ و آثارشان در کتابخانه‌های عظیم فقاہت شیعه محفوظ و موجود است و این روند ادامه پیدا می‌کند تا زمانی که سلطنت صفویه در ایران تشکیل می‌شود و مقطعی عظیم به وجود می‌آید.

علی‌رغم کسانی که سعی کردند صفویه را ضد شیعه و مخالف مفاهیم و ارزش‌های دینی معرفی کنند، سلاطین صفویه با وجود بدی‌هایی که در جانب حکومتی و شخصیتی خودشان داشتند، حرکت‌های بزرگ ماندگار فراموش نشدنی‌ای انجام دادند که یکی از آنها، گسترش حوزه‌های علمیه شیعه بود که در آن وقت، حوزه علمیه اصفهان، خراسان، قم، نجف و بقیه مناطق، به برکت آنها آباد شد که اگر کسی وارد مطالعه شود، در این باب شگفتی‌های عظیمی را خواهد دید. تا قبل از دوران صفویه، تعداد فقهای شیعه در ایران انگشت‌شمار بود؛ اما بعد از صفویه، شاید نود درصد بزرگان علما و فقها، ایرانی هستند.

بعد از این دوره، اوج درخشش حوزه نجف و کربلا و حضور شاگردان مرحوم وحید بهبهانی و سپس شیخ انصاری رحمته الله علیه و صاحب جواهر رحمته الله علیه و تلامذه این بزرگواران تا دوره اخیر است. سپس مرکزیت عظمای حوزه فقاہت به وسیله مرحوم آیت‌الله حائری یزدی رحمته الله علیه و بعد مرحوم آیت‌الله بروجردی رحمته الله علیه، باز به قم منتقل می‌شود و تا امروز ادامه دارد. این حوزه، محصول این سیر تاریخی و نتیجه و زبده گزین تمام این حرکت عظیم علمی است که با مهاجرت، تحقیق و علم همراه بوده است و امروز در

اختیار شماست.^۱

معظم‌له در ادامه می‌فرماید: در آن روز علمای ما چقدر محصول علمی، فقهی و کلامی برای مردم زمان خودشان دارند؟ همان عدّه کمی که در گذشته بودند، کارهای بزرگی انجام دادند. اگر در نیشابور، بلخ، هرات یا طوس که اقصی نقاط دنیای اسلام نسبت به بغداد آن روز بود، چند نفر شیعه زندگی می‌کردند و سؤال فقهی یا کلامی داشتند، شیخ مفید رحمته الله علیه آنان را از بغداد هدایت و راهنمایی می‌کرد؛ یعنی از زمان خودش عقب نبود.

یا در زمان شیخ طوسی رحمته الله علیه، اگر دشمن مکتب اهل بیت می‌گفت: «أَنْ لَا مُصَنِّفَ لَكُمْ؛ شما کتاب و تصنیفی ندارید.» شیخ خودش به تنهایی وارد میدان می‌شد و بزرگ‌ترین کتاب رجالی را تلخیص می‌کرد و اختصاصاً یک کتاب و فهرست رجالی دیگر می‌نوشت؛ یعنی بدون معطلی «رجال کشی» را تلخیص کرد و خود کتاب رجالی نوشت و «فهرست شیخ» را هم نگاشت.

هنوز پاسخ در خانه اشکال‌کننده بود که می‌گفت: «شما فقه ندارید.» که ناگهان یک کتاب عظیم پرفرع و پرتحقیق - به حسب سطح تحقیق آن روز - نوشت که «المبسوط» نام گرفت.

اگر محمدبن زکریای رازی، چند کلمه الحادی بر زبانش جاری می‌شد، فوراً سید مرتضی رحمته الله علیه در ردّ او کتاب می‌نوشت و نمی‌گذاشت حرف او بی‌جواب بماند. اگر فلان نویسنده معاند با اهل بیت علیهم السلام کتابی می‌نوشت و حقایق و اعمال شیعه را مسخره می‌کرد، بلافاصله «عبدالجلیل رازی قزوینی» حَقّش را کف دستش

۱. بیانات رهبری معظم رحمته الله علیه در دیدار جمعی از نخبگان حوزوی، مورخ ۱۳۷۴/۰۹/۱۳.

می‌گذاشت و کتاب «النقض» را می‌نوشت. هر کسی که در زمینه‌های فقهی و کلامی، به‌خصوص چیزی به شیعه می‌گفت، علمای شیعه با قدرت و قوت و به زبان علمی جوابش می‌دادند و سخن تلخ رقیب و معاند را به خانه نمی‌برد.^۱

مقدمه

در فرهنگ اسلامی، حوزه‌های علمیه و روحانیت همواره از جایگاه ویژه‌ای بین مردم برخوردار بوده‌اند؛ چراکه این مکان مقدس، مرجع تبیین ارزش‌ها و تثبیت باورهای دین بوده و خواهد بود.

مقام معظم رهبری علیه السلام می‌فرماید:

حوزه‌های علمیه - به‌خصوص حوزه علمیه قم - در هیچ دوره‌ای از تاریخ خود، به قدر امروز مورد توجه افکار جهانی قرار نداشته است.^۱

ایشان در ابتدای درس خارج خود می‌فرماید: نقش روحانیت، به‌خصوص در سه دهه‌ی اخیر بیش‌تر و ملموس‌تر شده است و هرچه نقش دین در جامعه بیش‌تر شود، اهمیت حوزه‌های علمیه نیز بیش‌تر می‌گردد.

مقام معظم رهبری علیه السلام می‌فرماید: «امروز دنیا، دنیای فاسدی است و فساد دنیا، به‌همه‌ی مناطق عالم سرازیر می‌شود. دیوار و حصن و حصاری هم نیست؛ مگر تبلیغ و تبیین صحیح. این تبلیغ صحیح را چه کسانی باید انجام دهند؟ انسان‌هایی که خودشان استوار و محکم باشند. و آنان، همین جوانان و روحانیونی هستند که

---

۱. بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در حوزه علمیه قم، ۸۹/۷/۲۹.

معارف دینی را می‌خوانند و فرا می‌گیرند و بیان می‌کنند. این‌ها از لحاظ اخلاقی و روحی، باید خیلی استوار، پولادین و تأثیرناپذیر باشند.»^۱

از این رو می‌توان تعدادی از نقش‌های روحانیت را این‌گونه بیان کرد:

۱. معرفی اسلام ناب، اسلام رحمت، اسلام جهاد و مبارزه با مستکبرین و...؛

۲. دفاع از دین در مقابل هجمه‌های گسترده و جلوگیری از انحراف آن؛

۳. رهبری فرهنگی و دینی جامعه؛

۴. ترویج اخلاق و ارزش‌های انسانی؛

۵. تبلیغ و فراهم کردن زمینه‌های بیان احکام الهی؛

۶. احیای مساجد و مراکز دینی؛

۷. پاسخ به شبهات اعتقادی؛

و ...

بر اساس این وظایف مهم، حضور نخبگان و علاقه‌مندان به سربازی امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به‌خصوص در این دوره که دشمنان اسلام تمام توان و تلاش خود را برای نابود کردن اسلام به کار بسته‌اند، مانند تجهیز جریانات تکفیری و استفاده از فضاهاى مجازى، لازم و ضرورى مى‌باشد.

---

۱. بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در ابتدای درس خارج، ۷۳/۶/۲۰.

معنای طلبگی

جوانان پس از گذراندن مقطع متوسطه، انتخاب رشته می‌کنند تا در آینده، اهداف و آرزوهای خود را تحقق بخشند. تمام این انتخاب‌ها مفید و برای خدمت به دیگران است. هرچند انتخاب هر کدام از این رشته‌های تحصیلی خوب است؛ اما انتخاب‌هایی که نیاز معنوی انسان‌ها را برطرف می‌کنند، شرافت و عظمت بیش‌تری دارند.

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها و نیازهای مردم، نیاز به فهم حقایق و سبک زندگی بهتر برای رسیدن به سعادت و رستگاری است. خداوند متعال برای برطرف کردن این نیاز اساسی، پیامبرانی را به سوی مردم فرستاد تا پیام‌های الهی و روش زندگی صحیح را به گوش بشریت برسانند. هرچند پیامبران الهی شغل‌هایی مانند: چوپانی، زره‌سازی، خیاطی و... داشتند؛ اما هدف اصلی آن‌ها، هدایت‌گری بوده است. هم‌چنین بعد از پیامبران، ائمه‌ی هدی علیهم‌السلام این مسیر را ادامه داده، مسئولیت کار را بعد از خود، به ویژه در زمان غیبت، به عالمان دینی سپرده‌اند.

﴿فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾^۱؛ چرا از هر گروهی از ایشان دسته‌ای کوچ نمی‌کنند تا در دین

فقیه شوند و هنگامی که به‌سوی قوم خویش بازگشتند، آنان را بیم دهند، تا شاید آنان (از گناه و طغیان) حذر کنند؟!

این وظیفه اساسی و سنگین بر دوش علما و مراجع جامع‌الشرایط گذاشته شده است و طلاب نیز با خواندن درس و کسب علم دین، به این مسأله‌ی مهم اهتمام می‌ورزند.

بنابراین طلبه؛ کسی است که معارف دین را می‌آموزد و خود را آراسته به آن می‌کند و برای رساندن دیگران به سعادت، تلاش می‌کند.

اهمیت علم

اهمیت علم، تعلیم و تعلّم در اسلام، انکار ناپذیر است، به‌طوری که خداوند متعال برای عالمان مقامات و درجات عالی‌ای قرار داده و فرموده است: ﴿يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾؛ خداوند کسانی از شما را که ایمان آورده‌اند و کسانی را که علاوه بر ایمان، علم نیز به آنان داده شده، درجات عظیمی می‌بخشد.

روزی پیامبر گرامی اسلام ﷺ هنگام ورود به مسجد با دو گروه روبرو شد؛ گروه نخست به تعلیم، تعلّم، بحث و مذاکره علمی می‌پرداختند و گروه دوم به نماز، دعا و عبادت خدا مشغول بودند. حضرت فرمود: هر دو گروه بر خیر و ثوابند؛ ولی

۲۱ معرفی طلبگی

من برای تعلیم و آموزش فرستاده شده‌ام. سپس در جمع کسانی که به بحث و مذاکره علمی مشغول بودند، نشست.^۱

هم‌چنین ایشان در اهمیت علم می‌فرماید: «هر موجودی که در آسمان و زمین است، حتی ماهیان دریا، برای طالب علم، طلب آموزش می‌کنند.»^۲

امام سجاده علیه السلام نیز فرمود: «اگر مردم می‌دانستند که در جست‌جوی دانش چه چیزی نهفته است، بی‌گمان در پی آن می‌رفتند، اگر چه موجب ریختن خون آن‌ها و فرورفتن در دریاها می‌شد.»^۳

امتیاز علم دین بر دیگر علوم

برخی از علوم، تنها برای دنیا مفیدند و بعضی هم برای دنیا و هم آخرت. از آن‌جا که منافع دنیا - هر قدر هم زیاد باشد - محدود بوده و روزی به پایان می‌رسد، و زندگی آخرت ابدی است، از این رو، فایده‌ی علمی که منافع آخرت را تأمین می‌کند، بیش‌تر است. بنابراین، علوم دسته‌ی دوم (آخرتی) بر علوم دسته‌ی اول (دنیاپی) اولویت دارند؛ چراکه سعادت بشر را به ارمغان می‌آورند.

---

۱. بحار الانوار، ج ۱، ص ۲۰۶.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۳۴.

۳. همان، ص ۳۵.

یکی از بهترین زمینه‌های رسیدن به این سعادت، تحصیل در حوزه‌ی علمیه است. امام صادق علیه السلام فرمود: «إِذَا آزَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا فَقَهَّهُ فِي الدِّينِ؛^۱ هنگامی که خداوند خیر بنده‌ای را بخواهد، او را عالم به دین می‌کند.»

پیامبر صلی الله علیه و آله نیز فرمود: «اگر روزی بر من بگذرد و در آن روز دانشی نیاموزم که مرا به خداوند نزدیک کند، طلوع آفتاب آن روز بر من مبارك مباد.»^۲

امام صادق علیه السلام فرمود: «اگر جوانی از جوانان شیعه که در دینش تفقه نمی‌کند نزد من بیاید، او را تأدیب خواهم کرد.»^۳

و فرمود: «یک رکعت نماز عالم فقیه، از هفتاد هزار رکعت نماز عابد بهتر است.»^۴

و فرمود: «هنگامی که عالم فقیهی از دنیا می‌رود، شکافی در اسلام پدید می‌آید که هیچ چیز آن را پر نمی‌کند.»^۵

۱. همان، ج ۳، ص ۳۳۶.

۲. نهج الفصاحه، ص ۱۷۷.

۳. بحارالانوار، ج ۱، ص ۲۱۴.

۴. همان، ج ۲، ص ۱۹.

۵. همان، ص ۱۷.

طلبه کیست؟

روحانیت تنها نهادی است که خداوند متعال برای تکمیل نیروهای آن بر اساس آیه ۱۲۲ سوره مبارکه ی توبه، فرمان داده و آن را واجب کفایی^۱ دانسته است. از این رو، یک طلبه را این گونه می توان توصیف کرد:

۱. طلبه کسی است که سرباز حضرت ولی عصر علیه السلام و شاگرد مکتب امام صادق علیه السلام شناخته می شود؛

۲. طلبه کسی است که با قرآن و اذکار اُنس پیدا کرده و دین را بهتر از گذشته می فهمد؛

۳. طلبه کسی است که به شجره نامه ی صنفی خود می بالد؛ چراکه عالمان ربانی و مردان خدایی در شمار پدران صنفی طلاب هستند که به اهل بیت علیهم السلام متصل گشته اند.

۴. طلبه کسی است که تلاش می کند گام به گام در مسیر پیامبران الهی حرکت کند و همانند آنان مردم را در مسیر توحید و تحقق ارزش های دینی یاری کرده، در همان مسیر قدم نهد؛

۵. طلبه کسی است که مردم را با مهم ترین نیازهای زندگی؛ یعنی نیاز به خدا، اخلاق و انسانیت آشنا کرده و راه حل های دینی را به آن ها عرضه می کند.

---

۱. واجب کفایی یعنی واجبی که اگر عده ای آن را انجام دهند از بقیه مردم ساقط می شود.

انگیزه‌های طلبگی

انگیزه در زندگی هر کسی نقش اساسی را ایفا می‌کند؛ چراکه انتخاب هر کاری بر اساس انگیزه‌های انسان صورت می‌پذیرد.

انگیزه‌های طلبگی عبارتند از: تعبد و پرهیزکاری، وارستگی، ادب و پاکیزگی، نشاط جسمی و روحی، تسلط به احکام دین، توفیق هدایت و هدایت‌گری، رسیدن و رساندن به سعادت در دنیا و آخرت. البته این‌ها بخشی از انگیزه‌های جوانانی است که پا به مکتب امام صادق علیه السلام می‌گذارند.

طلبه شدن و طلبه بودن عشق می‌خواهد و کسی که در این مسیر قدم می‌نهد، باید عاشق باشد تا این مسیر پر برکت را بپیماید و سعادت خود و دیگران را رقم بزند. از این رو، لازم است متقاضی طلبگی، ابتدا شناخت کاملی از این راه پیدا کند و با اختیار کامل و عشق فراوان، خود را آماده‌ی ورود به سربازی امام زمان علیه السلام نماید و افق روشنی از تقوا و خوشبختی را برای خود رقم زند.

کسی که در این راه قدم می‌گذارد، در واقع توفیق و هدیه‌ای از طرف خداوند متعال دریافت کرده است که به عنوان سرباز امام زمان علیه السلام شناخته می‌شود.

اهمیت نشر دین

درباره‌ی اهمیت نشر دین و وظیفه‌ی عالمان نسبت به نشر معارف قرآن و عترت علیهم‌السلام روایات فراوانی وارد شده است که از باب نمونه به دو روایت اشاره می‌شود:

امام حسن عسکری علیه‌السلام می‌فرماید: زنی نزد حضرت زهرا علیها‌السلام آمد و عرض کرد: مادری پیر، ضعیف و ناتوان دارم، مسأله‌ای در امر نماز برای او پیش آمده، مرا نزد شما فرستاده است تا پاسخ آن را از شما بگیرم. تا ده سؤال را مطرح کرد و پاسخ گرفت، سپس از روی خجالت عرض کرد: بیش از این شما را به زحمت نیندازم! حضرت فرمود: هر گاه خواستی، نزد من بیا و از من بپرس که جواب خواهم داد. به من بگو: اگر کسی خود را یک روز اجیر کرده باشد تا بار سنگینی را در برابر صد هزار دینار روی بام ببرد، آیا برای او مشقت دارد؟ عرض کرد: خیر. حضرت فرمود: من در برابر هر پرسش، پاداشی بیش از مرواریدهای انباشته میان زمین تا عرش می‌گیرم، پس سزاوار است که [پرسش تو] بر من دشوار نیاید.^۱

در سیره‌ی معصومان علیهم‌السلام آموزش معارف دین به قدری با ارزش است که حتی می‌تواند با ارزش خون اهل زمین - جز پیامبران و ائمه علیهم‌السلام - برابری کند.

یکی از شیعیان قاتل پدرش را نزد امام زین العابدین علیه‌السلام آورد. او نیز به قتل اعتراف کرد، در نتیجه باید قصاص می‌شد. امام به آن مرد فرمود: اگر این مرد حقی بر تو دارد، او را ببخش و از او درگذر. عرض کرد: او بر من حقی دارد؛ ولی حق او به اندازه‌ای نیست که من از او درگذرم.

۱. بحارالانوار، ج ۱، ص ۳.

امام فرمود: پس چه می‌خواهی انجام دهی؟ عرض کرد: می‌خواهم قصاص کنم؛ ولی به خاطر حقی که بر من دارد، در برابر قصاص او دیه می‌گیرم. امام پرسید: حق او بر تو چیست؟ مرد پاسخ داد: او توحید، رسالت پیامبر ﷺ و امامت را به من آموخته است.

امام فرمود: آیا این با خون پدرت برابری نمی‌کند؟ به خدا قسم! این در برابر خون تمام اهل زمین - از اول تا آخر - به جز پیامبران و امامان، برابری می‌کند. سپس به قاتل فرمود: آیا ثواب این آموزش را به من می‌دهی تا من دیهی قتل را بپردازم و تو آزاد شوی؟ جوان صاحب حق عرض کرد: ای پسر رسول خدا! او را بدون دیه و تنها برای رضای خدا و برای این که شما از من خواستید، بخشیدم.^۱ با توجه به اهمیت دین و نشر آن، طلاب حوزه‌های علمیه می‌توانند بیش‌ترین نقش را در راستای رسیدن به این هدف مقدس داشته باشند.

کارکردها و مناصب روحانیت

طلبه می‌تواند پس از کسب آگاهی لازم و گذراندن دروس سطوح مختلف حوزه، در یک یا چند مورد از نقش‌های اجتماعی ذیل انجام وظیفه کند:

۱. بحارالانوار، ج ۱، ص ۱۲.

۱. مرجعیت و اجتهاد

طلابی که دروس خود را در سطح عالی (پایه ی دهم) به پایان می‌برند، وارد دروس خارج فقه و اصول شده و به بررسی اجتهادی مبانی احکام شرعی می‌پردازند؛ یعنی گام به گام و با کمک اساتید مجتهد، توانایی استنباط احکام را از منابع اصیل دین (قرآن و روایات) پیدا می‌کنند. کسانی که توانایی صدور فتوا را پیدا کنند، با لقب «آیت‌الله» و مراجع تقلید با لقب «آیت‌الله العظمی» شناخته می‌شوند.

پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «يَحْمِلُ هَذَا الدِّينَ فِي كُلِّ قَوْمٍ عُدُولٌ يَنْفُونَ عَنْهُ تَأْوِيلَ الْمُبْطِلِينَ وَ تَحْرِيفَ الْغَالِيْنَ وَ اِثْنَحَالَ الْجَاهِلِيْنَ كَمَا يُنْفِي الْكَبِيْرَ حَبَثَ الْحَدِيْدِ؛ این دین در هر قومی و نسلی افراد عادل با خود دارد که تأویلات باطل‌گرایان و تحریف‌گلوکنندگان و دستبرد نادانان را از آن می‌زدایند، چنان‌که کوره زنگار و ناخالصی آهن را می‌زداید»^۱.

۲. تدریس

امام باقر عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید: «زَكَاةُ الْعِلْمِ أَنْ تُعَلِّمَهُ عِبَادَ اللَّهِ؛ زکات علم این است که آن را به بندگان خدا یاد بدهی»^۲. یکی از امتیازات حوزه این است که طلاب در هنگام تحصیل، دروسی را که در سال‌های قبل خوانده‌اند، می‌توانند تدریس کنند که باعث ملکه شدن مطالب در ذهن آنان خواهد شد و پس از گذشت مدتی از تحصیل، به صورت رسمی می‌توانند در حوزه‌های علمیه، دانشگاه‌ها، مدارس

۱. وسائل الشیعة، ج ۲۷، ص ۱۵۱.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۴۱.

آموزش و پرورش و... تدریس کنند. موضوع تدریس در حوزه‌های علمیه عبارت است از:

۱. تدریس در حوزه قرآن، حدیث، اخلاق، تربیت و مشاوره، منطق، فلسفه و عرفان، کلام، ادیان و مذاهب و فرق، تبلیغ و دعوت اسلامی، تاریخ و سیره، فرهنگ و هنر و تمدن اسلامی، زبان و ادبیات، علوم انسانی اسلامی (اقتصاد، مدیریت، علوم تربیتی و...)

۲. تدریس مهارت‌هایی هم‌چون: مهارت‌های قرآنی، تبلیغی، تهذیبی، پژوهش و نویسندگی، آموزشی، مدیریتی، هنر و رسانه، بهداشت و سلامت و...

۳. امام جمعه

امامت جمعه منصبی است که فضلاء توانمند می‌توانند کل امور دینی و فرهنگی شهر و منطقه را در اختیار داشته و نسبت به اصلاح امور اقدام کنند.

۴. امام جماعت

یکی از مهم‌ترین کارکردهای یک طلبه، برگزاری نماز جماعت در مساجد و... است و در کنار آن، فعالیت‌های فرهنگی - تبلیغی مسجد و محل استقرار و حل مشکلات مردم است. پاسخ‌گویی به سؤالات اعتقادی، اخلاقی و احکام مردم نیز از وظایف روحانیان است.

مقام معظم رهبری علیه السلام خطاب به طلاب فرمودند: امامت جماعت در مساجد را محترم بشمارید، مهم بشمارید... در هر وعده نماز، یا لاقلاً در هر شبانه‌روزی

یک وعده، با مردم حرف بزنید و افکار را باز کنید. با ذکر حقایق دین و مناقب ائمه علیهم السلام دل‌ها را روشن کنید؛ دل‌ها روشن می‌شود.^۱

برخی از مکان‌هایی که می‌توان نماز را به جماعت اقامه کرد:

أ. مساجد

ب. مراکز فرهنگی (حسینیه‌ها، بقاع متبرکه، کانون‌های فرهنگی و ...)

ت. مراکز علمی (دانشگاه‌ها، مدارس و ...)

ث. مراکز اقتصادی (کارخانجات، شهرک‌های صنعتی و ..)

ج. مراکز اداری (سازمان‌ها، نهادها و ...)

ح. مراکز خدماتی (بیمارستان‌ها، تفرجگاه‌ها و ...)

خ. مراکز تفریحی (بوستان‌ها، مجتمع‌های تفریحی و ...)

۵. قضاوت

قضاوت یکی از مهم‌ترین اموری است که در راستای برقراری عدالت در جامعه لازم و ضروری است. برای این امر مهم، طلاب حوزه‌های علمیه، پس از گذراندن دوره‌ی سطح حوزه، جهت ورود به کادر قضایی کشور جذب می‌شوند. پذیرش قاضی، توسط مؤسسه‌ی آموزشی و پژوهشی قضاء قوه‌ی قضائیه انجام می‌گیرد و بر اساس شرایط و ضوابط خود، طلاب پس از گذراندن دوره‌ی آموزشی، بر اساس نیاز استان‌ها، اعزام و به قضاوت مشغول می‌شوند.

---

۱. بیانات رهبری علیه السلام در جمع روحانیون استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۱۹.

۶. مشاوره

یکی از نیازهای امروز جامعه، مشاوره دینی است. از آنجا که اعتماد مردم به روحانیت بیش تر است؛ به راحتی بسیاری از مشکلات را با آنها مطرح کرده و انتظار درمان نیز دارند. معمولاً مشاوره‌ی طلاب در زمینه‌های ذیل است:

ا. مشاوره اخلاقی؛

ب. مشاوره تربیتی؛

ت. مشاوره خانواده؛

ث. مشاوره تحصیلی؛

ج. مشاوره شغلی؛

ح. مشاوره کودک و نوجوان؛

خ. مشاوره سلامت (ورزش، بهداشت و...).

۷. نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری علیه السلام در دانشگاه‌ها، نهادی است که زیر نظر رهبر معظم انقلاب علیه السلام در کلیه‌ی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی با اهداف و شرح وظایف خاص به انجام وظایف می‌پردازد. تبیین ارزش‌های اسلامی، توسعه‌ی آگاهی‌ها و علائق اسلامی دانشجویان و دانشگاهیان، ایجاد و گسترش فضای معنوی و اسلامی و رشد فضایل اخلاقی، رشد بینش سیاسی در محیط دانشگاه‌ها، حمایت و هدایت فکری تشکل‌های دانشجویی و دانشگاهی، حاکمیت بخشیدن به ارزش‌های اسلامی و انقلابی در سطوح اجرایی و علمی، مقابله با ترویج عقاید و افکار انحرافی و هجوم فرهنگی، و تقویت روح خودباوری و استقلال فکری، از

جمله وظایف طلبه در این نهاد است. همچنین نمایندگی ولی فقیه بجز در دانشگاه در اماکن دیگر نیز وجود دارد؛ از جمله:

- ا. نماینده ولی فقیه در نیروهای نظامی و انتظامی؛
- ب. نماینده ولی فقیه در جهاد کشاورزی؛
- ت. نماینده ولی فقیه در هلال احمر؛
- ث. نماینده ولی فقیه در کمیته امداد؛
- ج. نماینده ولی فقیه در بنیاد شهید و امور ایثارگران؛
- ح. نماینده ولی فقیه در سازمان حج و زیارت؛
- خ. نماینده ولی فقیه در بنیاد مسکن؛
- د. نماینده ولی فقیه در خارج کشور؛
- ذ. نماینده ولی فقیه در مراکز استان‌ها؛
- ر. نماینده ولی فقیه در سازمان اوقاف؛
- ز. نماینده ولی فقیه در امور اهل سنت؛
- س. و ....

۸. عقیدتی سیاسی

سازمان عقیدتی - سیاسی، به طور مستقیم، زیر نظر نماینده ولی فقیه، مقام معظم رهبری علیه السلام است و مسئولان آن نیز از سوی ایشان تعیین می‌شوند. بر اساس فرمان امام خمینی رهبر، ابتدا نهادی به همین عنوان در سپاه راه اندازی شد و امروز این نهاد در تمامی نیروهای مسلح به عنوان سازمان، حضوری فعال دارد. در نیروی انتظامی نیز، ارائه‌ی خط مشی مکتبی، نظارت بر اجرای موازین اسلامی و مقررات و

تعیین صلاحیت مکتبی، آموزش عقیدتی و سیاسی، توجیه سیاسی، ارتقای سطح معنوی و دینی کارکنان و... بر عهده‌ی این نهاد قرار داده شده است و طلاب محترم به عنوان مسئول عقیدتی - سیاسی نیروهای مسلح در این نهاد خدمت می‌کنند.

۹. محقق، نویسنده و پژوهشگر

طلاب در طول تحصیل، به علت نوع سیستم آموزشی و نیازهای تبلیغی و مشاوره‌ای مردم، از روحیه‌ی پژوهشی بیش‌تری برخوردار هستند. از این رو، در حوزه‌های علمیه مراکز پژوهشی متعددی تأسیس و موجب جذب طلاب شده است. این مراکز پژوهشی در راستای عمق بخشی به آموخته‌های طلاب و تقویت بنیه‌ی علمی آنان و به منظور سیاست‌گذاری فرهنگ پژوهش‌محور، تولید علم، تربیت طلاب محقق و پژوهشگر و پاسخ‌گویی به نیازهای علمی جامعه و جهان اسلام در حوزه، فعالیت می‌کنند.

۱۰. مدیریت فرهنگی

طلاب می‌توانند مدیریت فرهنگی جامعه را به عهده بگیرند و در نهادها و سازمان‌هایی مانند: سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان اوقاف و امور خیریه، رایزنی‌های فرهنگی جمهوری اسلامی، حوزه‌های علمیه و... انجام وظیفه کنند.

۱۱. روحانی کاروان‌های زیارتی

مسئولیت ارشاد و هدایت زائرین کاروان‌های حج، عمره و عتبات عالیات و هم‌چنین روحانی کاروان اردوهای دانشجویی، دانش‌آموزی و راهیان نور، بخشی دیگر از زمینه‌های خدمت روحانیون است.

۱۲. تبلیغ در سطح عمومی

تبلیغ دین یکی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین وظیفه عالمان دین است تا پس از کسب معارف الهی به تبلیغ و انذار مؤمنان بپردازند. امروزه تبلیغ دین با روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد، از جمله:

الف) تبلیغ بلند مدت: تبلیغ طلاب در روستا، بخش یا شهری که در آنجا ساکن است؛

ب) تبلیغ کوتاه مدت: در مناسبت‌های خاص مانند: ماه مبارک رمضان، محرم، صفر، دهه‌ی فاطمیه و دیگر مناسبت‌ها، به مناطق مورد نیاز اعزام شده و تبلیغ می‌کنند؛

ج) تبلیغ اینترنتی: بعضی از طلاب با ورود به فضای مجازی، زیر نظر معاونت تبلیغ حوزه‌های علمیه و بعضی از نهادهای دیگر، به تبلیغ دین در سایت، وبلاگ، مشاوره و... می‌پردازند؛

د) نویسندگی: طلاب می‌توانند با نوشتن کتاب‌های درسی و غیر درسی، مقالات و... به تبلیغ دین بپردازند.

۱۳. تبلیغ در نهادهای آموزشی و اداری:

الف) تبلیغ در دانشگاه‌ها: که از طریق نهاد نمایندگی ولیّ فقیه در مناسبت‌های مذهبی و انقلابی اعزام می‌شوند؛

ب) تبلیغ در مدارس آموزش و پرورش: یکی از مراکز حساس و نیازمند به مبلغ، مدارس آموزش و پرورش است که طلاب می‌توانند در این عرصه نیز به فعالیت بپردازند. در حال حاضر در بیش از ۲۲۰۰۰ مدرسه، طلاب به صورت تمام وقت حضور دارند و در فرصت‌های مختلف به تبلیغ مشغول هستند؛

۳۴ معرفی طلبگی و آشنایی با حوزه‌های علمیه

ج) تبلیغ در نهادهای انتظامی و نظامی؛

د) تبلیغ در ادارات و...

۱۴. فعالیت‌های تبلیغ تخصصی

طلاب پس از کسب علم در حدّی که توان پاسخ‌گویی به اقشار خاص را داشته باشند پس از گذراندن دوره‌های آموزشی تخصصی در موضوعات زیر مشغول تبلیغ رسالات الله می‌شوند:

أ. کاهش آسیب‌های اجتماعی (نسیم رحمت)؛

ب. مددکاران دینی (طرح ۳۱۳)؛

ت. مبلغ خانواده؛

ث. اماکن، اصناف و اقشار خاص؛

ج. مبلغان کودک و نوجوان؛

ح. تبلیغ چهره به چهره؛

خ. تبلیغ در مراکز ورزشی.

تبلیغ برای ورود به حوزه

مبلغ در جامعه با افراد، سلیقه‌ها، افکار و عقاید متفاوتی روبرو می‌شود؛ لذا برای تاثیرگذاری بیشتر بر مخاطب، لازم است با روشها و مهارت‌های مختلف آشنا شده و سعی نماید با ارتقاء سطح علمی خود و بکارگیری مهارت‌ها و روشها، جذب

حداکثری مخاطبین را داشته باشد. برای داشتن جذب حداکثری، کسب چهار ویژگی زیر ضروری است:

الف) مقبولیت: عوامل مقبولیت عبارتند از:

أ. علمی؛ (اشراف به آیات و روایات، مهارت آسان سازی مطالب، بیان مطالب نو و جدید و...)

ب. خوشرویی و حُسن خلق؛

ت. موقعیت اجتماعی؛

ث. آراستگی ظاهری؛

ج. ظاهرسازی نکردن؛

ح. هماهنگی گفتار و کردار؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: «كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِغَيْرِ أَلْسِنَتِكُمْ لِيَرَوْا مِنْكُمْ الْوَرَعَ وَالْإِجْتِهَادَ وَالصَّلَاةَ وَالْخَيْرَ فَإِنَّ ذَلِكَ دَاعِيَةٌ؛ با غیر زبان خویش مردم را (بکیش و مذهب خود) دعوت کنید، مردم باید ورع و کوشش و نماز و خیر شما را ببینند، اینها خود دعوت کننده باشند»^۱.

ب) محبوبیت: عوامل محبوبیت عبارتند از:

أ. دلسوزی و دوست داشتن مخاطب، ابراز علاقه به آنان؛

ب. درک مخاطب: خوب گوش دادن، توجه به شخصیت افراد، نصیحت

نکردن، پرهیز از گفتگوی آمرانه، رعایت سطح فهم مخاطب، توجه به تفاوت های فردی مخاطبین و ...

ت. هدیه دادن؛

ج) موفقیت؛ عوامل موفقیت عبارتند از:

ا. خودشناسی؛

ب. شناخت مخاطب؛

ت. شناخت روش‌های تعلیمی و تربیتی.

د) معنویت؛ عوامل معنویت عبارتند از:

ا. اخلاص:

«مَنْ أَخْلَصَ الْعِبَادَةَ لِلَّهِ أَزْبَعِينَ صَبَاحًا ظَهَرَتْ يَتَابِعُ الْحِكْمَةَ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ؛

هر کس چهل روز خود را برای خدا خالص کند، چشمه‌های حکمت از قلب وی بر زبانش جاری می‌شود».^۱

ب. دعا:

﴿قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي * وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي * وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِي * يَفْقَهُوا

قَوْلِي﴾^۲؛ «گفت پروردگارا سینه‌ام را گشاده گردان و کارم را برای من آسان ساز و از زبانش گره بگشای».

ت. نماز شب:

﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلاً﴾^۳؛ «البته نماز شب (و دعا و ناله

سحر) بهترین شاهد اخلاص و صفای قلب و دعوی صدق ایمان است».

۱. نهج الفصاحه، ح ۲۸۳۶.

۲. طه / ۲۵ - ۲۷.

۳. مزمل / ۶.

ث. عمل به گفتار:

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّ الْعَالِمَ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ بِعِلْمِهِ زَلَّتْ مَوْعِظَتُهُ عَنِ الْقُلُوبِ كَمَا يَزُلُّ الْمَطْرُ عَنِ الصَّفَا؛ عالم هر گاه به علم خود عمل نکند، پند او از دل‌ها فرو غلتد، آن‌گونه که باران از روی تخته سنگ فرو می‌غلتد»^۱.

امیرالمومنین علی علیه السلام می‌فرماید: «عِلْمٌ بِلَا عَمَلٍ كَشَجَرٍ بِلَا ثَمَرٍ؛ علم بی‌عمل، درخت بی‌ثمر را می‌ماند»^۲.

گروه هدف

جهت تبلیغ به حوزه‌های علمیه، دو نوع مخاطب داریم:

الف) مستقیم

۱. نوجوانان و جوانان.

ب) غیرمستقیم

۱. معلمان؛

۲. اولیاء دانش‌آموزان؛

۳. هم‌پاران مبلغ؛ (طلاب مدارس علمیه، بسیج، کانون‌های فرهنگی، هیأت‌های

مذهبی، جلسات زنانه، گروه‌های تبلیغی و...)

---

۱. الکافی ج ۱، ص ۴۴.

۲. غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱ ص ۴۶۳.

۴. ائمه جمعه و جماعت؛
  ۵. راهیان نور، اردوها، یادمان‌های شهدا، و...؛
  ۶. نمایندگان ولی فقیه در استان‌ها؛
  ۷. دوستان دانش‌آموزان؛
  ۸. مداحان، شاعران و هنرمندان انقلابی؛
- و ... .

شیوه‌های جذب مخاطبین

۱. تبیین کردن

در تبیین، مطالب زیر برای مخاطبین قابل بیان می‌باشد:
أ. موفقیت‌های حوزه:

پیشرفت حوزه‌های علمیه پس از انقلاب اسلامی بر کسی پوشیده نیست و بیان این دستاوردها در سطح جامعه امیدآفرینی می‌کند. تبیین دستاوردها، ایجاد انگیزه در جوانان و نوجوانان را برای ورود به حوزه‌های علمیه بیش‌تر خواهد کرد. از این‌رو به برخی از این دستاوردها اشاره می‌شود:

- رهبری بزرگ‌ترین حرکت ضد استعماری و ضد استکباری و عدالت‌خواهانه جهان در قرون اخیر؛

- پویایی و روز آمد شدن حوزه‌های علمیه در موضوعات تخصصی و تربیت

نیروی متخصص برای فعالیت در مساجد، مدارس، دانشگاه‌ها، صدا و سیما، فضای مجازی، امامت جمعه، فرق و ادیان، کودک و نوجوان، هنر، مدیریت فرهنگی و تبلیغ خارج از کشور؛

- تسلط به زبان‌های مختلف زنده دنیا؛

- تألیف و انتشار هزاران کتاب ممتاز؛

- پرچمدار تمام تحولات اجتماعی و استقلال خواهانه در دو قرن اخیر؛

- تأسیس صدها مؤسسه بزرگ تبلیغ دینی در سطح جهان، تحت اشراف علماء و

مراجع؛

- نظریه‌پردازی در عرصه‌های مختلف علمی؛

- گرایش فارغ التحصیلان دانشگاهی به تحصیل علوم حوزوی؛

- اعزام صدها مبلغ دینی به سراسر جهان؛

- رهبری بزرگ‌ترین حرکت‌های انقلابی جهان؛

- سفر به کشورهای مختلف و حضور در مجامع علمی، دانشگاهی؛

- مقابله با زورگویان بین‌المللی و زمینه‌سازی برای نابودی سلطه ظالمانه جهانی؛

- جذب و تربیت بیش از ۵۰ هزار نفر طلاب خارجی از کشورهای مختلف

جهان؛ (یکی از نمونه‌های آن شیخ ابراهیم زکراگی است.)

- تشکیل نظام اسلامی مبتنی بر فقه شیعه و دوام چهل ساله این نظام با حفظ

تمامی اصالت‌ها، اصول و ارزش‌های اساسی آن، علیرغم توطئه‌های بی‌پایان و همه

جانبه دشمنان فراوان غربی، شرقی و منطقه‌ای؛

- ترجمه هزاران کتب دینی به زبان‌های روز دنیا، ترجمه قرآن به ۱۱۰ زبان زنده

دنیا و ترجمه کتب مرجع (تراث شیعه)، حدیث، تفسیر، کلام، فلسفه و ...^۱

ب. پاسخ‌گویی به نیازهای نظام اسلامی

- مقام معظم رهبری علیه السلام می‌فرماید: تعداد بزرگان، مجتهدین، مدرسین و محققین حوزه‌های علمیه با توجه به چشم‌انداز آن در دو دهه آینده اندک است و کافی نیست. حوزه‌های علمیه باید به قصد تربیت محقق و ملاحظه‌کننده به اندازه مورد نیاز، ملا و محقق داشته باشند و به این مهم به عنوان یک ضرورت جدی و قطعی توجه کنند.

- مسأله نیازهای حوزه، فراتر از ارزش‌گذاری و معادل‌سنجی با دوره‌های مختلف دانشگاهی است. جامعه اسلامی به روحانیون در سطوح گوناگون و تخصص‌ها و توانایی‌های مختلف نیاز دارد.

- اگر خدای نکرده بر اثر بی‌توجهی‌ها، غفلت‌ها، وقت‌شناسی‌ها، وظیفه‌شناسی‌ها و منحرف شدن از خط معمولی روحانیت در طول هزار سال، آن ذخیره‌ی هزار ساله آسیب ببیند؛ آن الماس گران‌بهایی که بر اثر گذشت قرن‌ها، عصرها، دوره‌ها، مجاهدت‌ها و اخلاص‌ها به وجود آمده بود، خدشه‌دار شود یا بشکند، باز روزگار زیادی لازم خواهد بود، تا بشود آن چنان ذخیره‌ی را فراهم آورد. پس در این روزگار، اولین باید ما معلمان و مترجمان به زی علم و روحانیت، حفظ آن آبرو و حیثیت هزارساله است.^۲

- نظام اسلامی، به روحانیت و سازمان حوزه، از دو جهت نیازمند است: از یک

---

۱. <https://farhangesadid.com/fa/news/1079>

۲. بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در دیدار جمعی از روحانیون ۱۳۶۹/۱۲/۲۲.

معرفی طلبگی ۴۱

سو، در تبیین مکتب و ارایه مقررات دینی، حوزه را مرجع نهایی خود می‌داند؛ از آن امداد می‌جوید و به آن وابستگی نشان می‌دهد؛ از سوی دیگر، در بخشی از اداره‌ی نظام، متکی به روحانیت است.^۱

- در شرایط کنونی، جامعه ما نیازمند علما و بزرگانی است که بتوانند با بیان خود و نوشتن کتاب‌ها، جزوه‌ها و رساله‌ها و نیز انتشار مجلات گوناگون، شبهات روشنفکران و جوانان اهل فکر و اندیشه را در ابواب مختلف، برطرف کنند و به نیازهای دینی مردم پاسخ دهند و حوزه‌های علمیه در این زمینه وظیفه بسیار مهمی را بر دوش دارند.^۲

- تکلیف ما جامعه‌ی روحانیت - که بنده هم طلبه‌یی در این مجموعه‌ی عظیم روحانی هستم - این است که هر چه توان داریم، بر استحکام معنوی جامعه‌ی علمی روحانیت بیافزاییم. علمای محترم در این زمینه، عملاً، فکراً، مشیاً و زیماً وارد شوند؛ زیرا آبروی روحانیت، آبروی اسلام و انقلاب - به‌خصوص آبروی امام - است.^۳

ت. ارزش کار روحانیت

- رسول خدا ﷺ خطاب به امیرالمؤمنین علیؑ فرمود: (وَ اِیْمُ اللّٰهِ لَآنَّ یَهْدِی اللّٰهُ عَلٰی یَدَیْکَ رَجُلًا خَیْرٌ لِّکَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ وَ غَرَبَتْ؛ به خدا سوگند، اگر خداوند کسی را به دست تو هدایت کند برایت بهتر است از آن چه آفتاب بر آن طلوع

۱. بیانات مقام معظم رهبری ﷺ ۱۴۰۰/۹/۲.

۲. بیانات مقام معظم رهبری ﷺ ۱۳۷۴/۶/۱۴.

۳. بیانات مقام معظم رهبری ﷺ در مراسم بیعت روحانیون استان مازندران و اصفهان و طلاب کشورهای خارجی ۱۳۶۸/۴/۴

و غروب می‌کند».^۱

- رسول ﷺ فرمود: «مَا أَهْدَى الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ إِلَىٰ أَخِيهِ هَدِيَّةً أَفْضَلَ مِنْ كَلِمَةٍ حِكْمَةٍ يَزِيدُهُ اللَّهُ بِهَا هُدًى وَيَزِدُّهُ عَنْ رَدًى؛ بهترین هدیه‌ای که انسان مسلمان به برادر خود می‌دهد، سخن حکیمانه‌ای است که خداوند به سبب آن بر هدایت او بیافزاید و از هلاکت بازش دارد».^۲

- «وَرُوي أَنَّ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَرَجَ مُضْجِرًا مُنْفَرِدًا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا دَاوُدُ مَا لِي أَرَاكَ وَخَدَاتِيَا فَقَالَ إِلَهِي اسْتَدَّ الشُّوقُ مِنِّي إِلَىٰ لِقَائِكَ فَحَالَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ خَلَقَكَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ ازْجِعْ إِلَيْهِمْ فَإِنَّكَ إِن تَأْتِنِي بَعْبِدِ أَبَقِ أَثْبُتَكَ فِي اللُّوحِ حَمِيدًا؛ روایت شده است که داوود عليه السلام تنها به صحرا رفت. خداوند به او وحی فرمود: ای داوود! چه شده است که تو را تنها می‌بینم؟ عرض کرد: معبود! شوق دیدار تو در جانم شدت گرفته و میان من و خلق تو حائل گشته است. خداوند به او وحی فرمود: به میان آنان برگرد؛ زیرا اگر تو یک بنده گریز پا را نزد من بیاوری نام تو را در لوح، با صفت ستوده ثبت می‌کنم».^۳

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «آیا برای شما از اقوامی بگویم که با آن‌که پیامبر و یا شهید نبودند، اما در روز قیامت، به خاطر مقامی که نزد خداوند دارند و بر روی منبرهایی از نورند، پیامبران و شهیدان، به آنان غبطه می‌خورند؟». گفته شد: ای رسول خدا! آنان کیان‌اند؟ فرمود: «آنان، کسانی هستند که خدا را در نظر مردم و مردم را در نظر خداوند، محبوب می‌سازند». گفتیم: این که خداوند را در نظر بندگان محبوب

۱. الکافی، ج ۵، ص ۲۸، ح ۴.

۲. منیة المرید، ص ۱۰۵.

۳. ارشاد القلوب دیلمی، ج ۱، ص ۱۷۱.

می‌سازند، روشن است؛ اما چگونه بندگان خدا را در نظر خداوند، محبوب می‌سازند؟ فرمود: «آنان را بدان چه خداوند دوست می‌دارد، فرمان می‌دهند و از آن چه خداوند ناپسند می‌شمارد، نهی‌شان می‌کنند. وقتی مردم از آنان اطاعت کنند، خداوند ایشان را دوست خواهد داشت.^۱

- در روایت آمده است: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ؛ هر کدام از شما مسئول هستید و درباره کسانی که سخنان شما را گوش می‌کنند، بازخواست می‌شوید.»^۲ آیت‌الله بهجت رحمته‌الله درباره این روایت فرمود: هر کدام از اهل ایمان در رابطه با آن چه می‌داند، اگرچه یک کلمه باشد، باید معلّم دیگران باشد، یعنی به اهلس برساند و تبلیغ کند و از نااهل احتراز و کتمان نماید، و نسبت به کلمه‌ای که نمی‌داند متعلّم باشد.^۳

ث. سربازی حضرت ولی علیه‌السلام

برای سرباز امام زمان علیه‌السلام شدن عزم، خیلی مهم است، یعنی مرحله اول کار عزم و اراده و نیت است و تا از مرحله اول عبور نکنیم کار به مرحله بعدی یعنی اقدام نمی‌رسد و همان‌طور که رهبر معظم انقلاب اسلامی علیه‌السلام در سخنانشان فرمودند سربازی امام زمان علیه‌السلام نیاز به خودسازی و آگاهی و روشن‌بینی دارد.

در ادعیه نماز صبح آمده است: «وَاجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ وَاشْيَاعِهِ وَالدَّائِبِينَ عَنْهُ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ؛ یعنی خداوندا مرا جزو یاران، شیعیان و مدافعان او

۱. ترجمه روایت: مشکوة الانوار ص ۱۳۶.

۲. ارشاد القلوب دیلمی، ج ۱، ص ۱۸۴.

۳. در محضر بهجت ج ۲ ص ۹۰.

و از کسانی قرار بده که در رکاب ایشان به شهادت می‌رسد.»

- مقام معظم رهبری علیه السلام می‌فرماید: روحانیت دارای قداست است. مردم به من و شما که نگاه می‌کنند، به خاطر لباسمان، شأنمان و شغلمان، حساب خاصی برای ما باز می‌کنند و یک تقدسی قائلند. بعضی از گناهانی که خودشان می‌کنند، خیال می‌کنند ماها نمی‌کنیم؛ بعضی از کارهای خیری که خودشان انجام نمی‌دهند، خیال می‌کنند ما انجام می‌دهیم؛ خیال می‌کنند ماها دائم در حال ذکر الهی و توجه به پروردگار - که غالباً از آن غفلت می‌شود - هستیم؛ یک چنین تصوراتی درباره‌ی ما دارند. البته این تصورات را نباید تقویت کرد. امام سجاد علیه السلام در یکی از ادعیه‌ی صحیفه‌ی ثانیه‌ی سجاده‌ی از خدای متعال شش چیز می‌خواهد، که یکی اش این است: «وَلُبّاً رَاحِجاً؛ باطنم از ظاهرم بهتر باشد». ماها در این زمینه گرفتاریم. باید باطنمان از ظاهرمان بهتر باشد.^۱ و در راه رسیدن به سربازی امام زمان علیه السلام، با تمام توان در کسب علم و فضائل در مکتب امام صادق علیه السلام کوشا باشیم.

ج. آثار و برکات طلبگی

- حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند به وسیله علم، اطاعت می‌شود. و خیر دنیا و آخرت با علم است و شر دنیا و آخرت با جهل است. آیا خبر ندهم شما را از جماعت و گروهی که نه از انبیانند و نه از شهداء؟! و همه مردم در روز قیامت غبطه مقام و منزلت آن‌ها را می‌خورند و بر منبرهایی از نور می‌نشینند؟! کسی عرض کرد: یا رسول الله این‌ها چه کسانی هستند؟! حضرت فرمود: آن‌ها بنده‌ها را پیش خدا محبوب و خدا را نزد بندگان عزیز و دوست داشتی می‌کنند. عرض کردند: این‌که

۱. بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در دیدار روحانیون استان سمنان ۱۳۸۵/۸/۱۷.

خدا را محبوب بنده‌اش می‌کنند را فهمیدیم ولی چگونه بندگان را پیش خدا محبوب می‌کنند؟! فرمودند: امر می‌کنند آن‌ها را به آن‌چه خدا امر فرموده و دوست دارد و نهی می‌کنند از آن‌چه خدا منع فرموده و مکروه دارد. و چون آن‌ها خدا را اطاعت کردند، خدا آن‌ها را دوست می‌دارد.^۱

- حضرت امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: «يك ساعت نزد علماء نشستن پیش خدا محبوب‌تر است از هزار سال عبادت کردن.»^۲

- حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود: «النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ الْعَالِمِ حُبًّا لَهُ عِبَادَةٌ؛ نگاه به چهره عالم از روی علاقه و محبت عبادت است. (منظور عالمی است که چون به او نگاه کنی، تو را به یاد آخرت اندازد)»^۳

- مقام معظم رهبری رحمته الله علیه می‌فرماید: نقش روحانیون، نقش هدایت و دستگیری معنوی است. همه به روحانی احتیاج دارند - هم چنان که به طیب احتیاج دارند - و اگر روحانی در هر نقطه‌یی به وظایف خود عمل کند، آن‌جا را از لحاظ معنوی آباد خواهد کرد.^۴

- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هم‌نشینی با اهل دین شرف دنیا و آخرت است.^۵

- امام باقر علیه السلام فرمود: نشستن نزد کسی که به او اعتماد دارم که عالم است از عبادت يك سال برایم اطمینان بخش‌تر است.^۶

۱. مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، ج ۱، ص ۲۶۷.

۲. بحار الأنوار، ج ۱، ص ۲۰۵.

۳. میزان الحکمه، ج ۸، ص ۲۶.

۴. بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در دیدار روحانیون استان سمنان ۱۳۸۵/۸/۱۷.

۵. اصول کافی، ج ۱، ص ۴۸.

۶. همان.

- رسول خدا ﷺ فرمود: خیری در زندگی دنیا نیست جز برای دو کس، عالمی که مردم از او پیروی کنند و شنونده‌ای که حفظ کند و آن چه شنیده و حفظ کرده به کار ببندد و عمل نماید.^۱

- اگر تمامی وجوهات در حوزه‌های علمیه هزینه شود تا یک شخصیت مانند امام خمینی رحمته الله علیه، مقام معظم رهبری رحمته الله علیه، آیت الله بهجت رحمته الله علیه تربیت شود، ارزش دارد.
- یک عالم وارسته و با تقوا، رابط بین خالق و مخلوق و واسط بین گنهکاران و خدای بخشنده و مهربان است که عشق و علاقه به خدا و پیغمبر و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام را در دل بندگان زیاد می‌کنند و مردم را از جهل و گمراهی نجات می‌دهند.

ح. باقیات صالحات

حضرت علی علیه السلام فرمود: «الْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ حَرْثُ الْآخِرَةِ؛ مال و فرزند زینت زندگی دنیا و عمل شایسته کشت آخرت است».^۲
خداوند، بر انجام دادن باقیات صالحات، ترغیب کرده است: «وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمْلاً؛ و نیکی‌های ماندگار از نظر پاداش نزد پروردگارت بهتر و امیدوار کننده‌تر است».^۳

باقیات صالحات، هر فکر و ایده و گفتار و کردار صالح و شایسته‌ای است که اثرات و برکاتش - حتی بعد از مرگ پدیدآورنده‌اش - در اختیار افراد و جوامع قرار گرفته و به همین دلیل، پاداش‌هایی را بعد از مرگ برای مرده به دنبال دارد. دعوت

۱. اصول کافی، ج ۱، ص ۴۰.

۲. غررالحکم، ج ۲، ص ۶۲.

۳. کشف / ۴۶.

دیگران به طلبگی و سربازی امام زمان علیه السلام یکی از مصادیق باقیات صالحات است.

خ. مقایسه علوم‌ها با یک‌دیگر و تاکید بر علوم دینی

پیامبر اسلام در مقام ارزش‌گذاری به علم می‌فرماید: «طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَلَا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ بُغَاةَ الْعِلْمِ؛ دانش آموختن بر هر مسلمانی واجب است همانا خدا، طلب‌کنندگان دانش را دوست دارد».^۱

گرایش به یادگیری علوم به انگیزه‌های مختلف صورت می‌گیرد و به‌طور معمول نیازهای اولیه حیاتی و طبیعی و محسوس جاذبه‌های بیش‌تری برای انسان‌ها دارد. لذا برای فراهم‌سازی بیش‌تر آسایش و تسلط بیش‌تر بر طبیعت، گرایش‌های مختلف علمی و تخصص‌های فراوان به‌وجود آمده است. اما تنها وارستگان و ژرف‌اندیشان هستند که فراتر از نیازهای اولیه طبیعی و محسوسات به ارتباط نهانی دانش‌ها و ارتباط جهان هستی با آفریننده آن فکر می‌کنند و از هدفمندی این همه جنب و جوش‌ها سخن به میان می‌آورند.

مهم‌ترین رسالت دین ایجاد انگیزه فرا طبیعی در میان انسان‌ها و جهت‌دهی صحیح به تلاش‌های روزانه است به طوری که علاوه بر تأمین نیازهای روزمره زندگی، به هدفمندی و تلاش برای دستیابی به مقصود هستی اقدام کند. از این‌رو در فرهنگ اسلامی تمام دانش‌های مورد نیاز برای زندگی بشری دارای اهمیت است و توصیه شده به مقدار لازم و نیاز جامعه، مردم برای فراگیری آن اقدام کنند و از آن به «واجب کفایی» تعبیر شده است.

اما برای همه انسان‌ها در هر مرتبه علمی که قرار دارند توجه به هدف و هدفمندی

جهان و ایمان به مبدأ و معاد لازم و «واجب عینی» شمرده شده است و غفلت اکثریت جامعه بشری جای تأسف دارد زیرا حتی از علوم تجربی و مهندسی نیز می‌توان به آن هدف مقدس دست یافت و منافاتی با زندگی روزمره ندارد، لذا از نظر قرآن و روایات، علم وسیله است نه هدف؛ آن هم وسیله‌ای که انسان را به کمال می‌رساند و دنیا و آخرت او را آباد می‌کند. گفتنی است که ارزش هر علم به ارزش موضوع آن علم است و در این جهت علوم الهی و دینی - با توجه به موضوع آن - از سایر علوم اشرف و برتر است؛ ولی این بدین معنا نیست که علوم دیگر بی‌اهمیت و بدون ارزش است و علم نیست.^۱

ذ. تبیین هدف حوزه:

- شناخت صحیح دین (تفقه در دین)

﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾^۲؛ «شایسته نیست مؤمنان همگی (به‌سوی میدان جهاد) کوچ کنند، چرا از هر گروهی از آنان، طایفه‌ای کوچ نمی‌کند (و طایفه‌ای در مدینه بماند)، تا در دین (و معارف و احکام اسلام) آگاهی یابند و به هنگام بازگشت بسوی قوم خود، آن‌ها را بیم دهند؟! شاید (از مخالفت فرمان پروردگار) بترسند، و خودداری کنند!».

- ابلاغ صحیح دین:

﴿وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾^۳؛ «وظیفه فرستاده (خدا) جز ابلاغ آشکار

۱. <https://b2n.ir/۷۶۴۵۶۵۴>.

۲. توبه / ۱۲۲.

۳. عنکبوت / ۱۸.

نیست».

- اصلاح طلبی در زمین:

﴿فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُو بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ﴾؛ «چرا در قرون (و اقوام) قبل از شما، دانشمندان صاحب قدرتی نبودند که از فساد در زمین جلوگیری کنند؟! مگر اندکی از آنها، که نجاتشان دادیم!».

- عینیت بخشیدن به دین و اجراء احکام دینی

یکی از اهداف حوزه‌های علمیه عینیت بخشیدن به دین و تشکیل حکومت دینی مبتنی بر اصل امامت در دوره غیبت است، به عبارت دیگر، یکی از اهداف حوزه، تحقق حاکمیت الله و عبودیت واقعی می‌باشد، زیرا اسلام دینی جامع و کامل است که در تمام ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، قضائی و حقوقی و ... دارای قانون و برنامه مشخص و حساب شده می‌باشد، در حقیقت، فقه نظریه اداره جامعه است و حکومت، فلسفه عملی فقه است که این هدف در عصر حاضر به دست یکی از پرورش یافتگان در مهد حوزه علمیه یعنی حضرت امام خمینی علیه السلام محقق شده است.^۲

۲. نامه نگاری

أ. نامه دعوت از دانش آموزان مستعد توسط مبلغان امین؛

ب. نامه به اولیائی که فرزندان موفق و مستعد برای طلبگی دارند؛

۱. هود/ ۱۱۶.

۲. درآمدی بر شناخت حوزه و روحانیت، ص ۲۷.

- مبلغ پس از شناسایی نوجوانان و جوانان مستعد، نامه‌ای به پدر این شخص نوشته و زکات سلامتی فرزندانش، فرستادن یکی از فرزندان به حوزه علمیه به عنوان سر باز امام زمان علیه السلام است.

- در نامه‌ای از اولیاء درخواست کند باقیات صالحاتی برای خودشان بجا بگذارند که یکی از آن باقیات و الصالحات‌ها می‌تواند داشتن فرزندی ملبّس به لباس مقدس روحانیت برای هدایت جامعه به سوی خدا باشد.

۳. ارائه الگو

أ. معرفی علمای برجسته و تاثیرگذار؛

ب. معرفی طلاب موفق در عرصه‌های مختلف اجتماعی.

۴. مشاوره

أ. ارائه مشاوره ادامه تحصیل به جوانان مستعد برای ورود به حوزه؛

ب. مشاوره به خانواده دانش آموزان.

۵. اجرای طرح:

اجرای طرح‌های مختلف و متنوع جهت ترغیب به حوزه مثل:

أ. حس خوب، تجربه خوب یک روز در حوزه؛

ب. برگزاری اردو به حوزه؛

ت. اردوی یک‌شبه در یک مدرسه علمیه (از قبل این مدرسه تعیین شود و طلاب

آن توجیه باشند)؛

ث. برگزاری اردوی تفریحی ویژه فرزندان ممتاز طلاب حوزه علمیه.

۶. کلیپ‌های تاثیرگذار

أ. نشان دادن فضای شاد طلبگی؛

ب. پنخس فیلم‌های تاثیرگذار مرتبط با حوزه؛

ت. پنخس کلیپ‌های طلاب موفق.

۷. سخنرانی

أ. تشکیل جلسات در مدارس و دعوت از افراد توانمند در ارتباط‌گیری و انگیزه

بخشی؛

ب. انجام سخنرانی با ویژگی‌های خاص مانند: زبان دوم بداند، شاعر باشد،

ورزش‌کار باشد و ...

۸. مسابقات

برگزاری مسابقات هنری داستان نویسی، شعر نویسی، عکس نوشته، کلیپ

سازی و ... در مدارس؛

۹. استفاده از فضای مجازی

أ. تبلیغ در پیام‌رسان‌های داخلی مانند ایتا، روبیکا، سروش، بله و ... و خارجی؛

ب. ایجاد سامانه ارتباط با خانواده جوانان برگزیده و نخبه؛

ت. ایجاد سامانه تداوم ارتباط هوشمند با داوطلبان؛

نظام آموزشی حوزه‌های علمیه

در گذشته، حوزه‌ی علمیه به صورت سیستمی نبود و معمولاً روحانیونی که در نجف یا جاهای دیگر درس خوانده بودند، خودشان تعدادی از افراد را جذب می‌کردند. آنان حوزه تشکیل می‌دادند و پدر و مادرهایی که می‌خواستند فرزندانشان علم دین را یاد بگیرند، نزد آن‌ها می‌فرستادند. به مرور زمان، جذب و گزینش حوزه‌ها نظام‌مند شد و امروزه با تشکیل «مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه»، تمام حوزه‌ها به صورت سیستمی و با یک هدف و برنامه‌ی مشخص فعالیت می‌کنند.

نظام آموزشی حوزه‌های علمیه ضمن سه برنامه آموزشی جاری، جدید و سفیران هدایت ارائه می‌شود که هر یک از این برنامه‌ها شامل چند مقطع می‌باشد. در ذیل شرح مختصری در خصوص این سه برنامه آموزشی و مقاطع آن‌ها ارائه می‌شود.

الف. برنامه آموزشی جاری و جدید

مشخصات این دو برنامه:

این دو برنامه در محورهای آموزشی، پژوهشی، تربیتی و تهذیبی و با اهداف زیر ارائه می‌گردد.

۱. فراگیری علوم پایه و مقدماتی؛
۲. فهم عمیق علوم و معارف اسلامی بر اساس قرآن و مکتب اهل بیت علیهم‌السلام؛
۳. تربیت عالمان صاحب نظر در رشته‌های علوم حوزوی؛
۴. تولید علم و اندیشه ناب اسلامی؛

۵. تأمین نیازهای فرهنگی و پژوهشی، پرورش اندیشمندان حوزه و جوامع اسلامی؛
۶. تربیت عالمان و مبلغان وارسته و متقی؛
۷. تأمین نیازهای معنوی جوامع اسلامی؛
۸. زمینه‌سازی تکامل و رشد فضایل انسانی و سلوک معنوی.

مقاطع تحصیلی:

اولین مقطع تحصیلی (سطح یک):

الف. در اولین مقطع از این برنامه طلاب، علوم پایه و مقدماتی از قبیل: ادبیات عرب و منطق را فرا گرفته و با علوم اسلامی از قبیل: فقه، اصول، علوم قرآنی، تفسیر، حدیث، اخلاق اسلامی، عقاید، تاریخ اسلام و تاریخ انقلاب اسلامی آشنا می‌شوند.

ب. این دو برنامه آموزشی در این مقطع از نظر محتوایی، عناوین و سرفصل‌های علوم، تفاوت چندانی ندارند فقط در برخی منابع درسی و نیز شیوه و ساعات ارائه دروس متفاوت هستند.

ج. تحصیل در این مقطع به صورت تمام وقت است، و مدت آن به طور متوسط پنج تا شش سال می‌باشد.

مقاطع و سطوح تکمیلی (عالی):

طلاب پس از تکمیل و فارغ‌التحصیل شدن از اولین مقطع تحصیلی (سطح ۱) می‌توانند به تربیت در سطوح ۲ و ۳ و ۴ «عمومی» یا «تخصصی و گرایش» حوزه به شرح ذیل ادامه تحصیل دهند.

۱. سطوح تکمیلی ۲ و ۳ و ۴ (عمومی):

در این سطوح دروس فقه و اصول، فلسفه و کلام به صورت استدلالی ارائه می‌گردد که با بالا رفتن سطوح، سطح استدلالی بودن دروس به تدریج ارتقا یافته و به حد استنباط و اجتهاد می‌رسد.

۲. سطوح تکمیلی ۲ و ۳ و ۴ (تخصصی و گرایش):

در این سطوح دروس حوزوی به صورت تخصصی در ۱۶ حوزه دانشی با بیش از ۴۰۰ رشته و گرایش به طلابی که علاقه‌مند ادامه تحصیل در یکی از رشته‌های تخصصی حوزه باشند ارائه می‌گردد و طلاب می‌توانند به منظور ارتقاء بنیه علمی خود در یکی از رشته‌های تخصصی تعریف شده ادامه تحصیل دهند.

شانزده حوزه دانشی حوزوی عبارتند از: «قرآن»، «حدیث»، «فقه و اصول»، «فقه، حقوق و قضای اسلامی»، «کلام، ادیان، فرق و مذاهب»، «منطق، فلسفه و عرفان»، «زبان و ادبیات عربی»، «اخلاق، تربیت و مشاوره»، «تاریخ و سیره»، «تبلیغ و ارتباطات»، «فرهنگ، هنر و تمدن اسلامی»، «اقتصاد اسلامی»، «علوم اجتماعی»، «علوم سیاسی»، «روانشناسی»، «مدیریت»، می‌باشد^۱

ب. برنامه آموزشی سفیران هدایت

مجموعه‌ی آموزشی سفیران هدایت به منظور «تربیت مبلغ جهت نشر احکام و

---

۱. جهت کسب اطلاعات بیشتر در زمینه رشته‌ها و گرایش‌های تخصصی حوزه‌های علمیه به درختواره رشته‌ها و گرایش‌های تخصصی حوزه‌های دانشی علوم اسلامی به سایت اطلاع رسانی سنجش و پذیرش مراجعه نمایید

معارف اسلامی در سطح عموم برای مناطق مورد نیاز» در حوزه‌ی علمیه‌ی قم طراحی شده است. کسانی می‌توانند به سفیران هدایت راه یابند که از جوانان متعهد و دارای انگیزه‌ی الهی خدمت به دین باشند و دارای مدرک دیپلم و بالاتر باشند و در آزمون سراسری حوزه‌های علمیه امتیاز لازم را کسب کنند و در مصاحبه و تحقیقات نیز پذیرفته شوند.

این افراد در مدت ۵ الی ۶ سال در علوم حوزوی: صرف، نحو، منطق، بلاغت، فقه و اصول رشد کرده و در مباحثی مانند: تفسیر قرآن کریم، نهج البلاغه، تاریخ و سیره‌ی حضرات معصومین علیهم‌السلام، کلام اسلامی و شبهات جامعه‌شناختی و روان‌شناختی، شناخت ادیان و فرق و شیوه‌های مختلف تبلیغی در حدّ نیاز یک مبلغ دینی آموزش می‌بینند.

آموزش‌ها در ۱۰ نیم‌سال تحصیلی ارائه می‌گردد. واحدهای درسی به صورت نظری، عملی و نظری - عملی برگزار می‌گردد.

ویژگی‌های «سفیران هدایت»

مجموعه‌ی آموزشی «سفیران هدایت» دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد:

الف) نظام درسی - ساعتی

آموزش سفیران هدایت بر اساس نظام نیم‌سال‌ی درسی - ساعتی است.

ب) جامعیت و کاربردی بودن آموزش‌ها

در نظام آموزشی «سفیران هدایت»، اضافه بر دروس پایه‌ای - که جنبه‌ی ابزاری دارد - قسمت عمده‌ای از آموزش‌ها حاوی مطالبی است که قابل عرضه به اجتماع هستند و دانش‌آموختگان را از جامعیت نسبی در علوم مورد نیاز برخوردار می‌سازد.

ج) علم محوری

برای هر یک از دروس، سر فصل مباحثی که باید در ساعات تدریس بیان شود، تدوین می‌گردد و استاد و طلبه در انتخاب متن آزاد هستند. از این‌رو، آموزش‌ها بر اساس دانش و علم استوار است، نه آن که متن خاصی محور باشد و از جایگزینی متون مناسب‌تر ممانعت کند.

د) اهتمام به پژوهش و تحقیق

طلاب پس از فراگیری روش تحقیق در سال اول تحصیل، حداقل یک تحقیق در هر نیم‌سال پیرامون یکی از موضوعات درسی که استاد آن را تعیین می‌کند، انجام می‌دهند. دقت در پژوهش، نوآوری و نظارت بر این امر، از ویژگی‌های بارز «سفیران هدایت» است.

ه) آموزش روش‌ها

در نظام آموزشی سفیران هدایت به شناخت روش‌ها در زمینه‌ی سخنرانی، کلاس‌داری، تحقیق، تحلیل مسائل سیاسی، مشاوره و راهنمایی و... عنایت ویژه‌ای شده است، تا طلاب محترم بتوانند با استفاده از این روش‌ها، در جامعه نقش بهتری را ایفا کنند.

و) کسب مهارت

توانایی شخص در به‌کارگیری آموزش‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. برای رسیدن به این امر، بعضی از درس‌ها به صورت نظری و عملی ارائه می‌شود، به گونه‌ای که توانایی عملی طلاب، همانند فراگیری نظری آن‌ها در گذراندن درس نقش داشته باشد. هم‌چنین، جهت دستیابی به مهارت تبلیغی، طلاب در مدت ۳ سال به صورت روشمند هر هفته در گروه‌های مهارتی خطابی شرکت کرده و تمرین‌های از پیش تعیین شده‌ای را انجام می‌دهند.

ز) تعهد خدمت تبلیغی

به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه، طلاب این مجموعه موظف‌اند که به میزان سه الی پنج سال، در مناطق مورد نیاز به خدمت تبلیغی بپردازند.

ح) تداوم تحصیل طلاب سفیران هدایت

فارغ‌التحصیلان سطح ۲ سفیران هدایت، می‌توانند یکی از سه روش زیر را جهت ادامه انتخاب نمایند:

- ۱- ضمن انجام خدمت تبلیغی، به صورت غیر حضوری، در سطوح علمی بالاتر حوزوی علمیه ادامه‌ی تحصیل دهند؛
- ۲- اتمام مأموریت تبلیغی و ادامه تحصیل در حوزه‌های علمیه؛
- ۳- ادامه تحصیل در سطح ۳ سفیران هدایت؛

ط) مدرک تحصیلی

به فارغ‌التحصیلان پس از گذراندن دروس سطح ۲، مدرک سطح ۲ (کارشناسی)

اعطا می‌گردد و در ادامه بعد از گذراندن سطح سه سفیران، مدرک سطح ۳ (کارشناسی ارشد) اعطا می‌گردد. برای ادامه تحصیل طلاب می‌توانند دروس خود را به بلند مدت تطبیق زده و مدرک سطح ۲ (فقه و اصول) را نیز دریافت می‌کنند.

معرفی حوزه بلند مدت:

امام صادق علیه السلام فرمود: به زودی کوفه (نجف امروزی) از مؤمنان خالی می‌گردد، و علم از آن هم چون ماری که در لانه‌اش جمع می‌شود، جمع و برچیده می‌گردد و سپس در شهری که آن را «قم» می‌گویند، آشکار می‌شود و آنجا مرکز علم و فضیلت خواهد شد.^۱

در قرن پنجم و ششم (دوره‌ی سلجوقیان)، قم مرکز بزرگ فقهای شیعه بوده و عده‌ای برای تحصیل به این شهر می‌آمدند. در دوران صفوی، خصوصاً دولت‌مردان به حوزه‌ی علمیه توجه بیش‌تری کردند و مدارس آباد شد و حوزه‌های جدیدی بنا شدند. در زمان قاجاریه نیز وارد مرحله‌ای نو گشت؛ اما با ورود آیت‌الله حاج شیخ عبدالکریم حائری رحمته الله علیه به قم، حوزه آن‌چنان تجدید حیات شد که او را «مؤسس حوزه‌ی علمیه‌ی قم» نامیدند.

---

۱. بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۳.

بعد از رحلت ایشان، با ورود آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمته‌الله به قم و بر اثر توجهات ایشان رونق کامل یافت، و در اندک زمانی دارای تحولات عظیم گردید. مدارس، کتابخانه‌ها، درس و بحث‌ها، نشریات، و علوم مختلف اسلامی در سطح عمیق و گسترده‌ای فعال شد و در زمان تصدی ایشان عده‌ی علمای ساکن در قم بالغ بر شش هزار نفر شد.

پس از پیروزی انقلاب، حوزه گسترش چشم‌گیری یافت و امروزه تشکیلات حوزه با مجهز بودن به فناوری روز، به روند تکاملی خود ادامه می‌دهد. علاقه‌مندان به تحصیل در حوزه‌های علمیه می‌توانند با مدرک سیکل، دیپلم و بالاتر ثبت‌نام کنند. برای حوزه، چهار سطح علمی تعریف شده است که دروس پایه‌ی هر سطح عبارتند از:

سطح ۱: در این مقطع طلاب، علوم پایه و مقدماتی از قبیل: ادبیات عرب (صرف، نحو، معانی و بیان) و منطق را فرا می‌گیرند و با علوم اسلامی از قبیل: فقه، اصول، تفسیر، عقاید، نهج‌البلاغه، تاریخ اسلام و... نیز آشنا می‌شوند. تحصیل در این مقطع به صورت تمام وقت است، و مدت آن به‌طور متوسط، شش سال می‌باشد.

سطح ۲: در این سطح طلاب به تحصیل دوره‌ی بالاتری از فقه و اصول استدلالی، تفسیر، فلسفه و کلام پرداخته، بنیه‌ی علمی خود را برای ورود به سطوح عالی تقویت می‌کنند. مدت تحصیل در این مقطع به‌طور متوسط، سه سال است.

سطح ۳: در این سطح طلاب به تحصیل فقه و اصول استدلالی، تفسیر، کلام، فلسفه‌ی اسلامی، رجال، تبلیغ و نهج‌البلاغه و... در سطحی بالاتر می‌پردازند که مدت آن (با تدوین پایان‌نامه) به‌طور متوسط، سه سال است.

سطح ۴: در این سطح طلاب با تحصیلات و پژوهش در فقه و اصول استدلالی می‌توانند در رشته‌های متخصص و صاحب‌نظر شوند و با تدوین رساله‌ی علمی و کسب امتیاز لازم، مدرک سطح چهار را دریافت کنند. مدت این مقطع به‌طور متوسط، چهار سال است.

مدرک تحصیلی بلندمدت

بر اساس مصوبه‌ی ۳۱۳ شورای عالی حوزه‌های علمیه و مصوبه‌ی ۳۶۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی، مدارک علمی طلاب بلندمدت صادر می‌شود. در صورت تکمیل دروس کتبی و شفاهی پایه‌ی ششم، مدرک سطح ۱ (کاردانی) و در صورت تکمیل دروس کتبی و شفاهی پایه‌ی ۸، مدرک سطح ۲ (کارشناسی) و پس از تکمیل دروس کتبی و شفاهی پایه‌ی دهم و دفاع از پایان‌نامه، مدرک سطح ۳ (کارشناسی ارشد) صادر می‌گردد. متقاضیان سطح ۴، لازم است چهار مصاحبه‌ی فقه و اصول درس خارج را انجام داده باشند تا پس از دفاع از پایان‌نامه، مدرک سطح ۴ (دکترا) صادر شود.

مراکز تخصصی حوزه

با توجه به تأکید مقام معظم رهبری علیه السلام مبنی بر تخصصی شدن علوم حوزوی و هم‌چنین عنایات مراجع معظم تقلید، رشته‌های تخصصی راه‌اندازی شده است. طلاب پس از گذراندن سطح ۲، وارد این مراکز می‌شوند و به‌صورت تخصصی در رشته‌های فقه و اصول، فلسفه، کلام، تبلیغ، تفسیر، علوم حدیث، تاریخ و ادیان، مذاهب اسلامی، مهدویت و... تحصیل می‌نمایند.

معرفی مراکز تخصصی

شهر	موسس	تاسیس	نام مرکز یا موسسه	ر
قم	مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه با اشراف آیت‌الله‌العظمی مکارم	۱۳۷۰	مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآن	۱
قم	مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه با اشراف آیت‌الله‌العظمی سبحانی	۱۳۷۰	مرکز تخصصی کلام اسلامی	۲
قم	دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری در امور اهل سنت	۱۳۷۰	مرکز تخصصی مذاهب اسلامی	۳

۶۲ معرفی طلبگی و آشنایی با حوزه‌های علمیه

شهر	موسس	تاسیس	نام مرکز یا موسسه	ر
قم	مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه	۱۳۷۱	مرکز آموزش‌های تخصصی تبلیغ	۴
قم	مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه با اشراف آیت الله مقتدایی	۱۳۷۶	مرکز تخصصی حقوق و قضای اسلامی	۵
قم	آیت الله سیدجمال الدین دین پرور	۱۳۸۱	مرکز تخصصی نهج البلاغه	۶
قم	آیت الله ری شهری <small>رحمته الله</small>	۱۳۸۲	مرکز تخصصی دارالحدیث	۷
قم	مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه	۱۳۸۲	مرکز تخصصی فلسفه اسلامی	۸
قم	مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه	۱۳۸۴	موسسه آموزش عالی تربیت مدرس	۹
قم	آیت الله میلانی	۱۳۸۶	مرکز تخصصی امامت اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۱۰
مشهد	حاج آقای قرائتی	۱۳۸۶	مرکز تخصصی مهدویت	۱۱
قم	آیت الله العظمی مکارم شیرازی	۱۳۸۷	مرکز تخصصی شیعه شناسی	۱۲
کرج	آیت الله العظمی مکارم شیرازی	۱۳۹۰	مرکز تخصصی شیعه شناسی	۱۳

معرفی مشاهیر

مروری به ثمرات حوزه‌های علمیه از قرن‌های گذشته تاکنون، نشان می‌دهد عالمانی پارسا و دانشمندانی وارسته از این مکان مقدس پا به اجتماع گذاشته‌اند. آنان در طول تاریخ، مکتب اهل بیت علیهم‌السلام را زنده نگه‌داشته‌اند که از افتخارات حوزه به شمار می‌آیند. اسامی تعدادی از آنان به شرح ذیل است:

ر	نام	متولد	متوفی	ویژگی
۱	شیخ کلینی <small>رحمته‌الله</small>	۲۵۸ ق ری	۳۲۹ ق کوفه	تألیف کتاب با عظمت « اصول کافی» که شامل ۱۶۱۹۹ حدیث است.
۲	شیخ مفید <small>رحمته‌الله</small>	۳۳۸ ق بغداد	۴۱۳ ق بغداد	مناظرات فراوان با دشمنان در دفاع از اسلام- حاضر جوابی، تیزهوشی، سرعت انتقال، زیرکی و علم سرشار، زبان نیکو، صبر و شکیبایی در مقابل دشمن و... به او امکان می‌داد که با دانشمندان گوناگون از فرقه‌های مختلف، از معتزله، اشاعره، زیدیه، اسماعیلیه و دیگران به مناظره بنشیند.
۳	سید رضی <small>رحمته‌الله</small>	۳۵۹ ق بغداد	۴۰۶ ق کربلا	گردآوری کلام امیرالمؤمنین <small>علیه‌السلام</small> (نهج البلاغه).

ر	نام	متولد	متوفی	ویژگی
۴	شیخ طوسی <small>رحمته الله علیه</small>	۳۸۵ ق مشهد	۴۵۸ ق نجف	آثار گران‌بهای شیخ طوسی <small>رحمته الله علیه</small> در تمام علوم می‌باشد: حدیث، رجال، فقه، اصول، تفسیر و... کتاب‌های نهذیب الاحکام و الاستبصار از کتب اربعه.
۵	علامه حلی <small>رحمته الله علیه</small>	۶۴۸ ق حله	۷۲۶ ق نجف	بزرگ‌ترین فقیه امامیه
۶	علامه محمدباقر مجلسی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۰۳۷ ق اصفهان	۱۱۱۱ ق اصفهان	تألیف بیش از یکصد عنوان کتاب که تنها کتاب بحارالانوار ۱۱۰ جلد است.
۷	محمد حسن نجفی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۲۰۰ ق نجف	۱۲۲۸ ق نجف	تألیف کتاب جواهرالکلام (دائرة المعارف فقه شیعیه) در ۴۳ جلد، در سن ۲۵ سالگی
۸	شیخ مرتضی انصاری <small>رحمته الله علیه</small>	۱۲۱۴ ق دزفول	۱۲۸۱ ق نجف	پرهیزگاری، پارسایی، زهد، احساس مسئولیت، تعبد و خشوع، نویسنده کتاب‌های درسی سطح عالی حوزه علمیه.
۹	میرزای شیرازی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۲۳۰ ق شیراز	۱۳۱۲ ق نجف	مرجعیت و صاحب فتوای معروف حرمت « تنباکو » در زمان ناصرالدین شاه.
۱۰	عبدالکریم	۱۲۳۱ ش	۱۳۱۵ ش	مؤسس حوزه‌ی علمیه‌ی قم.

ر	نام	متولد	متوفی	ویژگی
	حائری یزدی <small>رحمته الله علیه</small>	اردکان	قم	
۱۱	میرزا حسن آشتیانی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۲۴۸ش آشتیان	۱۳۱۹ش تهران	رهبری مردم تهران در جنبش تنباکو (هسته‌ی اصلی مبارزه با قرارداد ننگین تنباکو در تهران و انتشار فتوای میرزای شیرازی در سراسر ایران).
۱۲	آیت الله بروجردی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۲۵۴ش بروجرد	۱۳۴۰ش قم	مرجعیت ایشان در میان عموم طبقات محبوبیت داشت. خارج و داخل، شیعه و سنی، همه و همه به او احترام می‌گذاشتند.
۱۳	آیت الله سیدمحمدتقی خوانساری <small>رحمته الله علیه</small>	۱۲۶۷ش خوانسار	۱۳۳۱ش قم	خواندن نماز باران در قحطی سال ۱۳۲۰ش که با وجود تمسخر دین ناباوران، باران مفصلی آمد.
۱۴	آیت الله مرعشی نجفی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۲۷۶ش نجف	۱۳۶۹ش قم	تأسیس یکی از بزرگ‌ترین کتابخانه‌های عمومی کشور. ایشان برای حفظ آثار خطی و جلوگیری از خروج این کتب گران‌قدر از کشور توسط

ر	نام	متولد	متوفی	ویژگی
				انگلیسی‌ها، با گرفتن روزه و خواندن نماز استیجاری، آثار را حفظ کردند.
۱۵	آیت الله مدرس <small>رحمته</small>	۱۲۷۸ق زواره	۱۳۵۶ق کاشمر	اولین مدرس نهج البلاغه در حوزه علمیه/ شجاعت بی نظیر در آشکار کردن دانسته‌ها علیه رضا شاه پهلوی ملعون
۱۶	امام خمینی <small>رحمته</small>	۱۲۸۱ش خمین	۱۳۶۸ش تهران	رهبر انقلاب، مرجع تقلید با زندگی ساده و زاهدانه
۱۷	آیت الله سید علی قاضی <small>رحمته</small>	۱۲۸۲ق تبریز	۱۳۶۶ق نجف	استاد اخلاق و عرفان و پرورش شاگردانی بزرگی که هر کدام از اساتید اخلاق به شمار می‌آیند.
۱۸	آیت الله بهجت <small>رحمته</small>	۱۲۹۵ش فومن	۱۳۸۸ش قم	استاد عرفان و اخلاق.
۱۹	شهید مرتضی مطهری <small>رحمته</small>	۱۲۹۸ش فریمان	۱۳۵۸ش قم	تمام وجود خود را وقف انقلاب اسلامی کرد و تألیفات فراوانی ارائه کردند که مجموعه آثار نام گرفته است.
۲۰	علامه محمد تقی جعفری <small>رحمته</small>	۱۳۰۴ش تبریز	۱۳۷۷ش مشهد	دهها مذاکرات علمی و مکاتبات با متفکرین از سراسر جهان، شرح و تفسیر بر نهج البلاغه و

ر	نام	متولد	متوفی	ویژگی
				تسلط بر علوم روز به ویژه ادبیات فارسی، ریاضی و...
۲۱	شهید بهشتی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۳۰۷ش اصفهان	۱۳۶۰ش تهران	سخنرانی‌های پرشور در سال ۵۷، عضویت شورای انقلاب اسلامی، رئیس وقت دیوان عالی کشور و...
۲۲	شهید باهنر <small>رحمته الله علیه</small>	۱۳۱۲ش کرمان	۱۳۶۰ش تهران	نخست وزیر دولت شهید رجایی
۲۳	آیت الله سید علی خامنه‌ای <small>رحمته الله علیه</small>	۱۳۱۸ش مشهد	-	رهبر انقلاب، مرجع تقلید، مدیر و مدبر.
۲۴	علامه طباطبایی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۳۲۱ق تبریز	۱۴۰۲ق قم	فیلسوف شهیر و صاحب تفسیر گران قدر «المیزان»

چند ویژگی زندگی طلبگی

نشاط

دین اسلام، دینی جامع است که تمام قوانین مورد نیاز بشر را برای رسیدن به سعادت و خوشبختی (دنیوی و اخروی) در نظر گرفته است. یکی از جنبه‌های

موفقیت‌های طلاب، داشتن روحیه‌ای با نشاط و شاد است.

از مهم‌ترین عواملی که نشاط درونی را از بین می‌برد، دل‌بستگی به مال دنیا و داشتن آرزوهای دور و دراز است. پیامبر اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: علاقه‌ی شدید به مظاهر دنیا، غم و اندوه را زیاد می‌کند.^۱ هم‌چنین عبادت و دوری از گناه، چنان نشاط درونی به انسان هدیه می‌دهد که قابل مقایسه با شادی‌های ظاهری و مادی نیست.

آیت‌الله بهجت رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ می‌فرمود: «اگر سلاطین عالم می‌دانستند که در نماز چه لذتی وجود دارد، حاضر بودند برای رسیدن به آن لذت، دست از سلطنت بکشند.»^۲

معنویت و عبادت

در طول زندگی هر شخصی، نسیم‌هایی می‌وزد که لازم است انسان برای بهره‌بردن از این نسیم‌های الهی، خود را در معرض آن‌ها قرار دهد و بی‌بهره نشود. لزوم معنویت و عبادت در طلاب، بیش‌تر از قشرهای دیگر احساس می‌شود. با توجه به حجم‌های شدید دشمن به جوانان، با استفاده از عرفان‌های نوظهور و شیخون فرهنگی، حوزه‌های علمیه مطمئن‌ترین و مناسب‌ترین فضا برای تهذیب نفس و ارتقای معنویت است.

مقام معظم رهبری رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ در این رابطه می‌فرمایند: این خیلی مهم است. جوان امروز حوزه بیش از گذشته به مسئله‌ی تهذیب نیازمند است. جوان ما در حوزه‌ی علمیه - جوان طلبه؛ چه دختر، چه پسر - نیازمند تهذیب است. ما قله‌های تهذیب داریم. در همین قم، مرحوم حاج میرزا جواد آقای ملک‌ی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ، مرحوم علامه‌ی

۱. الخصال، صدوق، ج ۱، ص ۷۳.

۲. خاطرات آیت‌الله مصباح به نقل از خبرگزاری رسا، ۹۴/۲/۱۷.

طباطبایی رحمته الله، مرحوم آقای بهجت رحمته الله، مرحوم آقای بهاء الدینی رحمته الله قله‌های تهذیب در حوزه بودند. رفتار این‌ها، شناخت زندگی این‌ها، حرف‌های این‌ها، خودش یکی از شفابخش‌ترین چیزهایی است که می‌تواند انسان را آرام کند، به انسان آرامش بدهد، روشنایی بدهد، دل‌ها را نورانی کند... عمده این است که این دل‌زنگار گرفته را یک زبان معنوی، یک سخن برخاسته‌ی از دل شفا ببخشد و این زنگار را برطرف کند.^۱

احترام به استاد

یکی از ویژگی‌های طلاب حوزه‌های علمیه، احترام و تواضع در برابر استاد است که در عین انجام بحث‌های طلبگی رعایت احترام وجود دارد. امام سجاد علیه السلام می‌فرماید: «حق استاد بر تو این است که او را بزرگ بشماری و به مجلس (کلاس) او احترام بگذاری و نیکو به حرف او گوش داده و رو به استاد بوده و او را یاری رسانی».^۲

بر اساس همین دستورات و تعالیم دین است که طلاب با عمل به آن، در هر حالی احترام استاد را حفظ می‌کنند.

تقویت قوه‌ی استنباط و تیزفهمی

روند دروس حوزه به گونه‌ای است که مقدمات دین‌شناسی را در اختیار طلاب قرار می‌دهد تا با ممارست در آن‌ها باعث تقویت قوه‌ی استنباط، تیزفهمی و تقویت قوه‌ی منطق و استدلال گردد. دروسی مانند: ادبیات عرب از نظر قواعد، بلاغت و

۱. بیانات رهبری علیه السلام در جمع روحانیون استان قم، ۱۳۸۹/۷/۲۹.

۲. رساله حقوق امام سجاد علیه السلام، حق معلم.

فصاحت، فقه، اصول، حدیث، فلسفه، منطق، تفسیر و...، طلبه را نکته‌سنج و با دقت بار می‌آورد. رهبر معظم انقلاب علیه السلام می‌فرماید: اساس کار طلبگی، فکر کردن و دقت کردن و مطالعه کردن است، نه حفظ کردن. حفظ‌محوری، همان چیزی است که امروز بالای تعلیم و تربیت جدید ماست و ما مدت‌هاست که داریم با آن مقابله و مبارزه می‌کنیم و هنوز هم روبه‌راه نشده است و باید روبه‌راه شود. در حوزه، اساس سنتی ما بر پایه‌ی فکر کردن است. طلبه درس را که می‌خواند، اولاً قبلاً پیش مطالعه می‌کند، ذهنش را آماده می‌کند تا از استاد حرف نوبشود.^۱

صبوری

هنگامی که به زندگی روحانیون دقت می‌کنیم، آنان را انسان‌هایی صبورتر از دیگران می‌بینیم. در برخوردهای اجتماعی صبور بوده و معمولاً با گذشت، از برخوردهای ناپسند جلوگیری می‌کنند. به عنوان نمونه در تعاملات خانوادگی، همسایه داری، برخورد در ادارات و... صبوری طلاب مشهود است.

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ الصَّبْرَ وَالْبِرَّ وَالْحِلْمَ وَحُسْنَ الْخُلُقِ مِنَ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ؛

صبر و نیکی و حلم و خوش اخلاقی، از روش پیغمبران است».^۲

مواجهه‌ی با شبهات و پاسخ‌گویی

انگیزه‌ی دشمنان اسلام در بیان شبهات مختلف بین مردم، به‌خصوص بین دانشجویان و جوانان، تخریب اصل نظام است. رهبر انقلاب علیه السلام فرمود: امروز

۱. بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در جمع روحانیون استان قم، ۱۳۸۹/۷/۲۹.

۲. الخصال، ج ۱، ص ۲۵۱.

شبهه‌هایی مطرح می‌شود که آماج آن شبهه‌ها، نظام است. شبهات دینی، شبهات سیاسی، شبهات اعتقادی و معرفتی در متن جامعه تزریق می‌شود - به‌خصوص در میان جوانان - هدفش فقط این است که یکی را از یک فکری منتقل کند به یک فکر دیگری. هدفش این است که پشتوانه‌های انسانی نظام را از بین ببرد؛ مبانی اصلی نظام را در ذهن‌ها مخدوش کند؛ دشمنی با نظام است، لذا برطرف کردن این شبهه‌ها، مواجهه‌ی با این شبهه‌ها، پاک کردن این غبارها از ذهنیت جامعه - که به وسیله‌ی علمای دین انجام می‌گیرد - این هم یک پشتیبانی دیگر، یک پشتوانه‌ی دیگر برای نظام اسلامی است.^۱

شناخت سیاسی

یکی از خصوصیات طلاب، شناخت و ورود به عرصه‌ی سیاست است. آن‌ها در صحنه‌های مختلف سیاسی حضور فعال دارند. آغاز انقلاب اسلامی و حرکت عظیم مردمی، از حوزه‌های علمیه آغاز شد. البته منظور از سیاست، وارد شدن به جناح‌های سیاسی و حزب بازی نیست. رهبر انقلاب علیه‌السلام فرمودند: یکی از چیزهایی که برای ما خیلی مهم است، مسئله‌ی «ارتباط با سیاست» است... باید سیاسی باشید؛ منتها نه به معنای ورود در باندها و جناح‌های سیاسی؛ نه به معنای ملعبه و آلت شدن این یا آن حزب یا گروه سیاسی، یا سیاست‌بازان حرفه‌ای؛ این مطلقاً مورد نظر نیست؛ بلکه به معنای آگاهی سیاسی، قدرت تحلیل سیاسی، داشتن قطب‌نمای سالم سیاسی که جهت را درست نشان بدهد... باید با مسائل سیاسی آشنا شوید،

---

۱. بیانات مقام معظم رهبری علیه‌السلام در جمع روحانیون استان قم، ۱۳۸۹/۷/۲۹.

حوادث سیاسی کشور را بدانید و حوادث سیاسی دنیا را بدانید!^۱
حوزویان نسبت به انقلاب اسلامی بی تفاوت نیستند. ایشان در جمع روحانیون قم فرمودند: هیچ روحانی‌ای، هیچ عالم دینی، هیچ خادم اسلامی نمی‌تواند نسبت به نظامی که بر اساس اسلام پدید آمده است، با انگیزه‌ی اسلام حرکت کرده است و کار می‌کند، بی تفاوت باشد؛ نمی‌تواند خود را بیگانه به حساب بیاورد...^۲
بنابراین، طلاب می‌توانند پس از طی مدارج علمی، در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و تبلیغی نقش آفرینی کنند.

رشته‌ها و گرایش‌های حوزه

۱. حوزه دانشی «قرآنی»
۲. حوزه دانشی «حدیث»
۳. حوزه دانشی «فقه و اصول»
۴. حوزه دانشی «فقه، حقوق و قضای اسلامی»
۵. حوزه دانشی «کلام، ادیان، فرق و مذاهب»
۶. حوزه دانشی «منطق، فلسفه و عرفان»
۷. حوزه دانشی «زبان و ادبیات عربی»

---

۱. بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در جمع روحانیون استان سمنان، ۱۳۸۵/۸/۱۷.

۲. بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در جمع روحانیون استان قم، ۱۳۸۹/۷/۲۹.

- ۸- حوزه دانشی «اخلاق، تربیت و مشاوره»
 ۹. حوزه دانشی «تاریخ و سیره»
 ۱۰. حوزه دانشی «تبلیغ و ارتباطات»
 ۱۱. حوزه دانشی «فرهنگ هنر و تمدن اسلامی»
 ۱۲. حوزه دانشی «اقتصاد اسلامی»
 ۱۳. حوزه دانشی «علوم اجتماعی»
 ۱۴. حوزه دانشی «علوم سیاسی»
 ۱۵. حوزه دانشی «روان شناسی»
 ۱۶. حوزه دانشی «مدیریت»

حوزه	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	سطح
قرآنی	علوم اسلامی با گرایش تفسیر و علوم قرآنی	۲	تفسیر	۳	تفسیر موضوعی	۴
			منطق تفسیر	۳	تفسیر موضوعی تطبیقی	۴
			علوم قرآن	۳	تفسیر ترتیبی	۴
			علوم و فنون قرائات	۳	علوم قرآن	۴
			قرآن و علوم	۳	قرآن و علوم انسانی	۴
			قرآن و مستشرقان	۳	قرآن و علوم طبیعی	۴
			ادبیات قرآنی	۳	قرآن و مستشرقان	۴
					منطق تفسیر	۴
					علوم، فنون و قرائات	۴

حوزه	رشته	سطح	رشته	سطح	ادبیات قرآنی			
حدیث	علوم اسلامی با گرایش حدیث	۲	معارف حدیث	۳	فقه الحدیث			
			علوم حدیث	۳	رجال الحدیث			
			مطالعات حدیثی	۳	مطالعات حدیثی			
			نهج البلاغه	۳	نهج البلاغه			
فقه و اصول	فقه و اصول	۲	فقه و اصول	۳	فقه و اصول			
			مدرسی فقه و اصول	۳	فقه			
					فقه عبادات			
					فقه الاقتصاد			
					فقه قضاء			
					فقه جزاء			
					فقه خانواده			
					فقه پزشکی			
			تبلیغ و ارتباطات	علوم اسلامی با گرایش تبلیغ	۲	تبلیغ	۳	تبلیغ
						حج و زیارت	۳	حج و زیارت
تبلیغ و رسانه	۳	تبلیغ و رسانه						
معارف نماز	۳	تبلیغ و ارتباطات						
معارف اهل بیت علیهم السلام	۳	تبلیغ خارج کشور						
تبلیغ و ارتباطات	۳	مدیریت تبلیغی - فرهنگی						

معرفی طلبگی ۷۵

۴	تبلیغ و ادیان و مذاهب	۳	تبلیغ خارج کشور			
۴	فقه و ارتباطات رسانه	۳	مطالعات دین و فضای مجازی			
۴	فقه و فضای مجازی	۳	تربیت معلم مبلغ			
۴	مدیریت آموزشی					
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه
۴	فلسفه اخلاق اسلامی	۳	اخلاق اسلامی	۲	علوم اسلامی با گرایش اخلاق اسلامی	اخلاق تربیت و مشاوره
۴	تربیت اخلاقی	۳	تعلیم و تربیت اسلامی			
۴	اخلاق کاربردی	۳	مشاوره اسلامی			
۴	اخلاق عرفانی			۲	علوم اسلامی با گرایش تعلیم و تربیت	
۴	اخلاق و علوم انسانی					
۴	تربیت دینی					
۴	مشاوره اسلامی					
۴	...					
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	
۴	فقه و حقوق عمومی	۳	فقه و حقوق عمومی	۲	فقه و حقوق	فقه و حقوق
۴	فقه و حقوق خصوصی	۳	فقه و حقوق خصوصی	۲	حقوق و قضای اسلامی	قضای اسلامی

۴	فقه و حقوق جزا و جرم شناسی	۳	فقه و حقوق جزا و جرم شناسی			
۴	فقه و حقوق بین الملل	۳	فقه و حقوق بین الملل			
۴	فقه و حقوق قضایی	۳	فقه و حقوق قضایی			
۴	فقه و حقوق خانواده	۳	فقه و حقوق خانواده			
۴	فقه و حقوق تجارت	۳	فقه و حقوق تجارت			
۴	فقه و حقوق بشر	۳	فقه و حقوق بشر			
۴	فقه و حقوق مالکیت معنوی	۳	فقه و حقوق مالکیت معنوی			
۴	فقه و حقوق وقف	۳	فقه و حقوق وقف			
۴	فقه و حقوق ثبت					
۴	فلسفه حقوق					
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه
۴	کلام امامیه	۳	کلام اسلامی			کلام
۴	کلام تطبیقی بین الادیان	۳	کلام و فرق انحرافی			ادیان
۴	کلام و فرق انحرافی	۳	امامت	۲	علوم اسلامی با گرایش کلام اسلامی	فرق و مذاهب
۴	مسائل جدیدی کلامی	۳	مذاهب اسلامی			

معرفی طلبگی ۷۷

۴	تاریخ تحلیلی کلام	۳	شیعه شناسی			
۴	مهودیت	۳	ادیان			
۴	امامت					
۴	مبانی کلامی علوم اسلامی					
۴	شیعه شناسی					
۴	...					
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه
۴	منطق	۳	مدرسی علوم عقلی			
۴	علم النفس	۳	روش شناسی و منطق			
۴	هستی شناسی	۳	فلسفه اسلامی			
۴	فلسفه علوم انسانی	۳	معرفت شناسی اسلامی	۲	علوم اسلامی با گرایش فلسفه اسلامی	منطق و فلسفه و عرفان
۴	فلسفه علم					
۴	فلسفه دین					
۴	عرفان اسلامی					
۴	...					
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه
۴	ادبیات عربی	۳	ادبیات عربی		علوم اسلامی با	
۴	ترجمه نصوص دینی	۳	مترجمی زبان عربی	۲	گرایش ادبیات عربی	زبان و ادبیات عربی
۴	مطالعات ترجمه	۳	زبان عربی معاصر		علوم اسلامی با	
		۳	مدرسی ادبیات عرب	۲	گرایش زبان عربی	
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه

۴	تاریخ و سیره پیامبر ص	۳	تاریخ پیامبر و اهل بیت علیهم السلام	۲	علوم اسلامی با گرایش تاریخ اسلام	تاریخ و سیره
۴	تاریخ و سیره اهل بیت علیهم السلام	۳	تاریخ تشیع			
۴	تاریخ تشیع امامی	۳	تاریخ معاصر			
۴	تاریخ معاصر شیعه	۳	تاریخ ایران اسلامی			
۴	تاریخ تمدن اسلامی	۳	تاریخ جهان معاصر و اسلام			
۴	مطالعات نظری تاریخ	۳	تاریخ انبیاء و ادیان الهی			
۴	تاریخ انقلاب اسلامی	۳	تاریخ اسلام			
۴	تاریخ جهان معاصر و اسلام					
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه
۴	فقه و هنر	۳	حکمت هنر	۲	علوم اسلامی با گرایش فرهنگ، هنر و تمدن اسلامی	فرهنگ هنر و تمدن
۴	هنر در قرآن و سنت	۳	هنر اسلامی			
۴	مطالعات فرهنگ و تمدن اسلامی	۳	فرهنگ، هنر و تمدن اسلامی			
سطح	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه
۴	اقتصاد اسلامی	۳	اقتصاد اسلامی	۲	علوم اسلامی با گرایش حکمت عملی و علوم	اقتصاد اسلامی

معرفی طلبگی ۷۹

حوزه	رشته	سطح	رشته	سطح	حوزه
علوم اجتماعی	علوم اسلامی با گرایش حکمت عملی و علوم انسانی	۲	اسلام و مطالعات اجتماعی	۳	سطح
			مطالعات سبک زندگی اسلامی	۳	سطح
			سبک زندگی و علوم انسانی	۳	سطح
			فلسفه علوم اجتماعی		سطح
			سبک زندگی و سیره		سطح
علوم سیاسی	علوم اسلامی با گرایش حکمت عملی و علوم انسانی	۲	مطالعات انقلاب اسلامی و ایران معاصر	۳	سطح
			مطالعات جهان اسلام	۳	سطح
			مطالعات سیاسی قرآن و سنت	۳	سطح
			سیره سیاسی اهل بیت علیهم السلام	۳	سطح
			سیاست و اخلاق	۳	سطح
			سیاست و کلام	۳	سطح
			فقه سیاسی	۳	سطح
			مطالعات سیاسی - اجتماعی	۳	سطح
فقه و روابط بین الملل	۳	سطح			

حوزه	رشته	سطح	رشته	سطح	رشته	حوزه
		۳	فلسفه سیاسی			
		۳	فلسفه سیاسی			
روانشناسی	علوم اسلامی با گرایش حکمت عملی و علوم انسانی	۲	روان شناسی اخلاق	۳	روان شناسی اسلامی	۴
		۳	روان شناسی اجتماعی			
		۳	روان شناسی تربیتی			
		۳	روان شناسی خانواده			
		۳	روان شناسی تبلیغ			
		۳	روان شناسی شخصیت			
مدیریت	علوم اسلامی با گرایش حکمت عملی و علوم انسانی	۲	مدیریت اسلامی	۳	مدیریت اسلامی	۴
		۳	مدیریت اسلامی			

گلبرگی از

روایات معصومین علیهم السلام

حال که با طلبگی، ویژگی‌های حوزه علمیه، تفوق و امتیاز علم دین، انگیزه‌های طلاب، ویژگی‌های زندگی طلبگی و هم‌چنین شیوه ورود به این مکان مقدس آشنا شدید، سزاوار است در پایان این نوشتار، بر اساس روایتی از امام رضا علیه السلام که می‌فرماید: «فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَخَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا؛ همانا اگر مردم زیبایی‌های کلام ما را بدانند، حتماً از ما تبعیت می‌کنند.»^۱ تعدادی از روایات معصومین که اهمیت تعلیم و تعلّم را مورد تأکید قرار داده، ثواب بی‌شماری را برای آن ذکر کرده‌اند، به عنوان تیمّن و تبرک ذکر می‌شود:

به خاطر خدا

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

«مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَ عَمِلَ بِهِ وَ عَلِمَ لِلَّهِ دُعَىٰ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ عَظِيمًا فَقِيلَ: تَعَلَّمَ لِلَّهِ، وَ عَمِلَ لِلَّهِ، وَ عَلِمَ لِلَّهِ؛ هر که برای خدا علم بیاموزد و برای خدا [به آن] عمل کند و برای خدا به دیگران آموزش دهد، در ملکوت آسمان‌ها از او به بزرگی یاد شود و گفته شود: برای خدا آموخت، برای خدا عمل کرد و برای خدا آموزش داد.»^۲

زنده کردن اسلام

از رسول اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمود:

«مَنْ جَاءَهُ الْمَوْتُ وَ هُوَ يَطْلُبُ الْعِلْمَ لِيُحْيِيَ بِهِ الْإِسْلَامَ كَانَ يُبْتِغُهُ وَ يَبِينُ الْأَنْبِيَاءَ دَرَجَةً وَاحِدَةً فِي الْجَنَّةِ؛ هر کس در جستجوی دانش باشد تا با آن اسلام را زنده کند تا اینکه

۱. معانی الاخبار، ص ۱۸۰.

۲. اصول کافی، ج ۱، ص ۸۶.

مرگ او فرارسد، در بهشت میان او و پیامبران تنها یک درجه فاصله است.»^۱

خروج از خانه برای تعلیم و تبلیغ

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

«مَنْ خَرَجَ يَطْلُبُ أَبَاً مِنَ الْعِلْمِ لِيُرَدَّ بِهِ بَاطِلًا إِلَى الْحَقِّ وَ ضَالًّا إِلَى هُدًى كَانَ عَمَلُهُ كَعِبَادَةِ أُرْبَعِينَ عَامًا؛

کسی که از منزل خود جهت آموختن دانش خارج شود تا بدین وسیله بتواند باطلی را به حق برگرداند و گمراهی را به هدایت برساند، عمل او مانند عبادت چهل سال ارزش و اهمیت خواهد داشت.»^۲

بالاترین هدیه

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

«مَا أَهْدَى مُسْلِمًا إِلَى أَخِيهِ أَفْضَلَ مِنْ كَلِمَةٍ حِكْمَةٍ يَزِيدُ اللَّهُ بِهَا هُدًى وَ يَزِدُّهُ عَنْ رِذَى؛ هیچ مسلمانی هدیه‌ای به برادر مسلمان خود نداده که برتر از آموختن کلمه‌ای حکمت به او باشد تا به وسیله آن، خداوند هدایت او را افزون گرداند و او را از پستی و فلاکت باز دارد.»^۳

ارزش عالم دینی

امام کاظم فرمود:

---

۱. بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۸۴.

۲. منیة المرید، ص ۱۰۱.

۳. ارشاد القلوب، ج ۱، ص ۱۳.

«فَقِيهٌ وَاحِدٌ يُنْقِذُ يَتِيْمًا مِنْ اِيْتَامًا الْمُنْقَطِعِيْنَ عَنَّا وَ عَنِ مُشَاهَدَتِنَا بِتَغْلِيْمٍ مَا هُوَ مُحْتَاجٌ اِلَيْهِ اَشَدُّ عَلَيَّ اِئْتِيْسٍ مِنْ اَلْفِ عَابِدٍ لِاَنَّ الْعَابِدَ هَمُّهُ ذَاتُ نَفْسِهِ فَقَطُّ وَ هَذَا هَمُّهُ مَعَ ذَاتِ نَفْسِهِ ذَاتُ عِبَادِ اللّٰهِ وَ اِمَامِهِ لِيُنْقِذَهُمْ مِنْ يَدِ اِئْتِيْسٍ وَ مَرَدَّتِهِ فَذَلِكَ هُوَ اَفْضَلُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ اَلْفِ اَلْفِ عَابِدٍ وَ اَلْفِ اَلْفِ عَابِدَةٍ»؛

يك دين شناس راستين كه بي پناهي از ايتام ما را كه از ما دور افتاده است و از مشاهده ما محروم شده، با آموزش آنچه به آن نياز دارد، نجات دهد [و او را رهايي بخشد] براي شيطان از هزار عابد دشوارتر است؛ زيرا عابد فقط به فكر [نجات] خویش است و عالم به [رهايي] خود و ديگر (مردان و زنان) از بندگان خدا می اندشيد تا آنان را از دست شيطان و نوكرانش رهايي بخشد، پس اين عالم دينی از يك ميليون مرد و زنی كه اهل عبادت باشند، برتر است.^۱

دعای اهل بیت علیهم السلام

دعای ائمه شامل مبلّغی می شود كه ایتام^۲ آل محمد صلی الله علیه و آله را دستگیری كند. در تفسیر منسوب به امام عسکری علیه السلام آمده است:

«رَحِمَ اللّٰهُ اِمْرًا (عبدا) سَمِعَ حُكْمًا فَوَعَى، وَ دُعِيَ اِلَى رِشَادِ قَدْنَا، وَ اَخَذَ بِحُجْرَةِ هَادٍ فَتَجَا»؛

خدا رحمت كند انسانی (بنده ای) را كه سخن حكيمانه ای شنيد و آن را پذيرا شد

۱. بحار الانوار، ج ۲، ص ۵.

۲. لازم به یادآوری است كه از ایتام، کسانی كه از حيث پدر یا مادر یتیم شده اند منظور نیست؛ بلکه به شیعیانی كه به خاطر دور ماندن از اهل بیت علیهم السلام گرفتار هجوم فتنه ها شده، مدافعی ندارند، و در واقع شیعیانی هستند كه مسائل دينی را نمی دانند و آشنا به معارف نیستند و آگاهی شان به اصول و فروع دين كم است، اطلاق می شود.

و به راه راست فرا خوانده شد و بدان نزدیک گشت و کمر بندِ راهنمایی را گرفت و نجات یافت...»^۱

حسانات بی‌شمار در قیامت

خیری که با تأثیر از مبلغ انجام شود، به حساب او نیز نوشته می‌شود. امام صادق علیه السلام روایتی را از رسول اکرم صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که می‌فرماید:

«يَجِيءُ الرَّجُلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَهُ مِنَ الْحَسَنَاتِ كَالسَّحَابِ الرُّكَامِ أَوْ كَالْجِبَالِ الرَّوَاسِي، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ آتَى لِي هَذَا وَلَمْ أَعْمَلْهَا؟! فَيَقُولُ: هَذَا عِلْمُكَ الَّذِي عَلَّمْتَهُ النَّاسَ يُعْمَلُ بِهِ مِنْ بَعْدِكَ؛

روز قیامت بنده‌ای از بندگان خدا را حاضر می‌کنند. وقتی در نامه اعمال خود بنگرد، حسانات زیادی مانند ابرهای پر بار و کوه‌های سر به فلک کشیده می‌بیند. از روی تعجب می‌گوید: خدایا! چگونه این همه حسانات از آن من است، در حالی که من آنها را انجام نداده‌ام؟! در جواب به او گفته می‌شود: اینها همان علم توست که به دیگران آموزش داده‌ای و مردم بعد از تو به آن عمل کرده‌اند»^۲.

انتخاب شدگان

امام رضا علیه السلام می‌فرماید:

«إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اخْتَارَهُ اللَّهُ لِأُمُورِ عِبَادِهِ شَرَحَ صَدْرَهُ لِذَلِكَ وَ أَوْدَعَ قَلْبَهُ تِنَابِيحَ الْحِكْمَةِ وَ الْهَمَّهُ إِلَهَا ماً فَلَمْ يَعْى بَعْدَهُ بِجَوَابٍ؛

۱. نهج البلاغه، خطبه ۷۶.

۲. بحار الانوار، ج ۲، ح ۱۸.

وقتی خداوند بنده‌ای را برای راه انداختن کارهای بندگان انتخاب کند، به او شرح صدر می‌دهد و چشمه‌های حکمت را در قلبش به ودیعه می‌گذارد و به او (علم را) الهام می‌کند که بعد از آن در جواب عاجز نمی‌ماند.^۱

طلب مغفرت موجودات برای مبلغ

امام صادق علیه السلام فرمود:

«مُعَلِّمُ الْخَيْرِ تَسْتَغْفِرُ لَهُ دَوَابُّ الْأَرْضِ وَ حَيَاتَانُ الْبَحْرِ وَ كُلُّ صَغِيرٍ وَ كَبِيرٍ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَ سَمَائِهِ؛

تمام موجودات زمین و ماهیان دریا و هر کوچک و بزرگی که در زمین و آسمان خداست، برای معلم خیر و خوبیها طلب آمرزش می‌کنند.» به یقین مبلغین دینی از والاترین مصادیق معلم خیر هستند.^۲

ثواب آزاد کردن بنده

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«وَأَذْعُ النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاعْلَمَ أَنَّ لَكَ بِكُلِّ مَنْ آجَابَكَ عِثْقَ رَقَبَةٍ مِنْ وُلْدِ يَعْقُوبَ؛ مردم را به اسلام دعوت کن و بدان، در مقابل هر کسی که تو را اجابت کند، ثواب آزادی یک بنده از فرزندان حضرت یعقوب علیه السلام برایت نوشته خواهد شد.»^۳

۱. اصول کافی، ج ۱، ص ۲۰۲.

۲. بحار الانوار، ج ۲، ص ۱۷.

۳. وسائل الشیعة، ج ۱۱، ص ۳۹۸.

بهتر از طلا

پیامبر خدا ﷺ فرمود:

«مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ فَهُوَ كَالصَّائِمِ نَهَارَهُ، الْقَائِمِ لَيْلَهُ، وَإِنَّ أَبَا مَنِ الْعِلْمِ يَتَعَلَّمُهُ الرَّجُلُ حَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَكُونَ أَبُو قُبَيْسٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛

هر که دانش بجوید، مانند کسی است که روز خود را به روزه گذرانده و شبش را به عبادت. اگر کسی یک باب علم بیاموزد، برایش بهتر است از اینکه کوه ابوقبیس طلا باشد و او آن را در راه خدا انفاق کند»^۱.

جویای رحمت

پیامبر خدا ﷺ فرمود:

«طَالِبُ الْعِلْمِ طَالِبُ الرَّحْمَةِ، طَالِبُ الْعِلْمِ زَكُنُ الْإِسْلَامِ، وَيُعْطَى أَجْرَهُ مَعَ النَّبِيِّينَ؛

جویای دانش، جویای رحمت است. جوینده دانش رکن اسلام است و پاداشش با پیامبران داده می‌شود»^۲.

آمرزش فرشتگان

پیامبر خدا ﷺ فرمود:

«إِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ تَبَسَّطُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ أَجْنِحَتَهَا وَتَسْتَغْفِرُ لَهُ؛

فرشتگان بالهای خود را برای جوینده دانش می‌گسترانند و برایش آمرزش می‌طلبند»^۳.

۱. منية المرید، ص ۱۰۰.

۲. نهج الفصاحه، ص ۵۵۵.

۳. همان.

بهشت به دنبال جوینده علم

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَنْ كَانَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَأَنَّ الْجَنَّةَ فِي طَلْبِهِ؛

هر که در جستجوی دانش باشد، بهشت در جستجوی او برآید».^۱

اجر شهید

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«إِذَا جَاءَ الْمَوْتُ طَالِبَ الْعِلْمِ وَهُوَ عَلَى هَذِهِ الْحَالِ مَاتَ شَهِيدًا؛

هنگامی که مرگ به سراغ طالب علم آید و او در حال تحصیل علم باشد، شهید

از دنیا رفته است».^۲

طلب علم در سخت‌ترین شرایط

امام صادق علیه السلام:

«لَوْ عَلِمَ النَّاسُ مَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ لَطَلَبُوهُ وَلَوْ بِسَفَكِ الْمُهْجِ وَخَوْضِ اللَّحْجِ؛

اگر مردم می‌دانستند که علم چه فوایدی دارد، هر آینه در جستجوی آن بر

می‌آمدند، گرچه در راه آن خون بریزند و در ژرفای دریاها فرو روند».^۳

ارزش صبر برای دانش آموختن

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:

۱. کنز العمال، ح ۲۸۸۴۲؛ منتخب میزان الحکمة، ص ۳۹۸.

۲. منیة المرید، ص ۱۲۲.

۳. عوالی اللئالی، ج ۴، ص ۶۱.

«مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى ذُلِّ التَّعَلُّمِ سَاعَةً بَقِيَ فِي ذُلِّ الْجَهْلِ أَبَدًا؛

هر کس بر خواری ساعتی دانش آموختن صبر نکند، برای همیشه در خواری نادانی بماند».^۱

وجوب یادگیری

پیامبر خدا ﷺ:

«أَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصَّيْنِ؛ فَإِنَّ طَلَبَ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ؛

دانش را فرا بگیرید، گرچه در چین باشد؛ زیرا طلب دانش بر هر مسلمانی واجب است».^۲

دوست مؤمن

رسول الله ﷺ:

«عَلَيْكَ بِالْعِلْمِ فَإِنَّ الْعِلْمَ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ؛

بر تو باد به فراگیری علم، همانا که علم دوست مؤمن است».^۳

ارزش مجلس عالم

امیر المؤمنین علیؑ فرمود:

«عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍؑ قَالَ بَيْنَمَا أَنَا جَالِسٌ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ ﷺ إِذْ دَخَلَ أَبُو ذَرٍّ

فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ جَنَازَةُ الْعَابِدِ أَحَبُّ...؛

۱. بحار الانوار ج ۱، ص ۱۷۷.

۲. مشکاه الانوار فی غرر الاخبار، ص ۱۳۵.

۳. نهج الفصاحه، ص ۲۴۲.

در مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله نشسته بودم که ابوذر داخل شد و به رسول الله صلی الله علیه و آله عرض کرد: نزد شما (همراهی) جنازه عابد بهتر است یا مجلس عالم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای اباذر! ساعتی نشستن در مجلس علم، محبوب تر است نزد خدای تعالی از (حضور در کنار) هزار جنازه از جنازه های شهیدان. و نشستن ساعتی در مجلس علم محبوب تر است نزد خدا از قیام هزار شب که کسی در هر شب هزار رکعت نماز بخواند. و نشستن ساعتی در مجلس علم محبوب تر است نزد خدا از هزار جهاد (در کنار رسول خدا صلی الله علیه و آله) و خواندن کل قرآن. ابوذر عرض کرد: یا رسول الله! مذاکره علم بهتر است از خواندن همه قرآن؟! رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای ابوذر! نشستن ساعتی در مجلس علم به خدا از خواندن دوازده هزار بار کل قرآن بهتر است. و هر کسی از خانه خود بیرون آید که بایی از علم را طلب کند، بنویسد خدای تعالی برای او به ازای هر قدمی ثواب پیغمبری از پیغمبران و بدهد او را به هر حرفی که می شنود یا می نویسد، شهری در بهشت. و خدای تعالی طالب علم را دوست دارد و او را فرشتگان و پیغمبران نیز دوست دارند. و دوست ندارد علم را، مگر نیکبخت! و خوشا به حال طالب علم در روز قیامت. ای اباذر! نشستن ساعتی در مجلس علم بهتر است از عبادت یک سال که روزهای آن را روزه باشی و شبهای آن را به عبادت قیام نمایی و نظر کردن بر روی عالم بهتر است از آزاد کردن هزار بنده و هر کسی از خانه خود بیرون رود تا بایی از علم را طلب کند، خدا برای او به ازای هر قدمی ثواب شهیدی از شهدای بدر بنویسد و طالب علم حیب و دوست خداست و هر که علم را دوست بدارد، بهشت برای او واجب شود و صبح و شب در رضای خدا سر کند و از دنیا بیرون نرود تا آنکه از آب کوثر بیاشامد و از میوه

بهشت بخورد و در بهشت رفیق حضرت خضر علیه السلام باشد.^۱ و جمیع این مطالب در این آیه مستتر است: «يُزَفِّعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ»^۲؛ «خدای تعالی مؤمنین را به یک درجه، و علم داده شدگان را به چند درجه برتری داده است.»

احادیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در فضیلت علم و عالم

عنایت خداوند

«طَالِبُ الْعِلْمِ مَحْفُوفٌ بِعِنَايَةِ اللَّهِ؛

عنایت خداوند جو یای دانش را فرا گرفته است.»^۳

داناترین مردم

«أَعْلَمُ النَّاسِ مَنْ جَمَعَ عِلْمَ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ؛

داناترین مردم کسی است که دانش دیگران را بر دانش خود بیفزاید.»^۴

---

۱. جامع الاخبار، ص ۳۷.

۲. مجادله/ ۱۱.

۳. عوالی اللنالی، ج ۱، ص ۲۹۲.

۴. امالی شیخ صدوق، ص ۲۱.

اجر نوشتن

«مَنْ كَتَبَ عَنِّي عِلْمًا أَوْ حَدِيثًا لَمْ يَزَلْ يُكْتَبُ لَهُ الْأَجْرُ مَا بَقِيَ ذَلِكَ الْعِلْمُ وَالْحَدِيثُ؛

هر کس دانش یا حدیثی از من بنویسد، تا زمانی که آن دانش و حدیث باقی است، برای نویسنده اش اجر نوشته می شود»^۱.

نوشتن کتاب

«الْمُؤْمِنُ إِذَا مَاتَ وَتَرَكَ وَرَقَةً وَاحِدَةً عَلَيْهَا عِلْمٌ تَكُونُ تِلْكَ الْوَرَقَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سِتْرًا فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ وَأَعْطَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِكُلِّ حَرْفٍ مَكْتُوبٍ عَلَيْهَا مَدِينَةً أَوْسَعَ مِنَ الدُّنْيَا سَبْعَ مَرَّاتٍ؛

هرگاه مؤمن بمیرد و یک برگه که روی آن علمی نوشته شده باشد از خود بر جای گذارد، روز قیامت آن برگه پرده میان او و آتش می شود و خداوند تبارک و تعالی به ازای هر حرفی که روی آن نوشته شده، شهری به او می دهد، هفت برابر پهناورتر از دنیا»^۲.

راه بهشت

«مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ؛

هر که به جستجوی علم راهی بییاید، خدا برای وی راهی به سوی بهشت بگشاید»^۳.

۱. معانی الاخبار (ترجمه محمدی)، ص ۷.

۲. امالی شیخ صدوق، ص ۳۷.

۳. نهج الفصاحه، ص ۷۷۰.

کفارة گناهان

«مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى؛

هر که علم جوید، کفارة گناهان گذشته وی باشد».^۱

روزی عالم

«مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ تَكَفَّلَ اللَّهُ لَهُ بِرِزْقِهِ؛

هر که علم جوید، خدا عهده‌دار روزی او شود».^۲

قدم بر بال ملائکه

«مَا مِنْ خَارِجٍ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ إِلَّا وَصَعَتْ لَهُ الْمَلَائِكَةُ أَجْحِثَهَا رِضًا بِمَا

يَصْنَعُ حَتَّى يَرْجِعَ؛

هر که از خانه خویش به جهت کسب دانش بیرون شود، فرشتگان به سبب

رضایتی که از رفتار او دارند، بالهای خویش را برای وی بگسترند تا بازگردد».^۳

میراث پیامبر

«العلم میراثی و میراث الأنبياء من قبلي؛

علم، میراث من و تمام پیامبران پیش از من است».^۴

---

۱. همان، ص ۷۵۲.

۲. منية المرید، ص ۴۳۶.

۳. نهج الفصاحه، ص ۷۰۵.

۴. همان، ص ۵۸۲.

علم سودمند

«سَلُوا اللَّهَ عِلْمًا نَافِعًا وَ تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ؛

از خدا عملی سودمند بخواهید و از علمی که سود ندهد، به خدا پناه برید».^۱

پاداش پس از مرگ

«سَبَّحَ بِجِرَى لِلْعَبْدِ أَجْرُهُنَّ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ وَ هُوَ فِي قَبْرِهِ: مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا، أَوْ كَرَى نَهْرًا، أَوْ حَفَرَ بَيْتْرًا، أَوْ غَرَسَ نَخْلًا، أَوْ بَنَى مَسْجِدًا، أَوْ وَرَثَ مُصْحَفًا، أَوْ تَرَكَ وَلَدًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ؛

هفت چیز است که پاداش آن برای بنده در قبر و پس از مرگش دوام دارد: کسی که علمی تعلیم دهد، یا نهری به جریان آورد یا چاهی حفر کند یا نخلی بکارد یا مسجدی بسازد یا مصحفی به ارث گذارد یا فرزندی به جا نهد که پس از مرگش برای او آمرزش خواهد.»^۲

پادشاهی دانشمند

«خَيْرَ سُلَيْمَانَ بَيْنَ الْمَالِ وَالْمُلْكِ وَالْعِلْمَ فَاخْتَارَ الْعِلْمَ فَأُعْطِيَ الْمُلْكَ وَالْمَالِ

لِاخْتِيَارِهِ الْعِلْمَ؛

سلیمان پیغمبر علیه السلام را میان مال، پادشاهی و دانش مخیر کردند، دانش را برگزید؛

اما مال و پادشاهی را نیز بدو دادند؛ زیرا دانش را برگزیده بود».^۳

۱. نهج الفصاحه، ص ۵۲۴.

۲. همان، ص ۵۲۰.

۳. همان، ص ۴۷۶.

قیمت‌گذاری بر اساس علم

«أَكْثَرُ النَّاسِ قِيَمَةٌ أَكْثَرُهُمْ عِلْمًا وَ أَقَلُّ النَّاسِ قِيَمَةً أَقَلُّهُمْ عِلْمًا؛

با ارزش‌ترین مردم، عالم‌ترین آن‌هاست و کم‌ارزش‌ترین مردم، کم‌علم‌ترین

آن‌ها»^۱.